

La sufixació en els malnoms

ANTONI GARCIA I OSUNA

0. *Corpus* malnonímic

De bon començament vam rebutjar la tasca de fer un llistat de tots els sufixos que apareixien en els reculls de malnonímia a la manera que solen exposar les gramàtiques normatives; més encertat ens semblava, doncs, descobrir quins eren els sufixos emprats junt a llur freqüència d'ús, és a dir, copsar la seua productivitat en relació a l'expressivitat i valors irònic-humorístics.

En una primera aproximació vam emprar el resultat del *camp derivació* de la base de dades dissenyada per al recull de la malnonímia pretèrita i actual apareguda en la documentació de l'arxiu de la Séquia Reial de Montcada, recull que aplega 3.950 malnoms referits pràcticament en la seua totalitat a la comarca de l'Horta Nord. A més, hem hagut de tenir en compte els reculls de malnoms publicats sobre l'Horta Nord: Burjassot, Beniferri, Benicalap, Tavernes Blanques, Vinalesa i els llistats d'Alboraia; a més d'altres referents a l'Horta Sud: Torrent; el Camp de Túria: Bétera; la Costera: la Llosa de Ranes; la Ribera: Algemesí i Cullera; la Plana: Almassora i Castelló; la Marina: Dénia, Benissa i Beniarbeig; el Montsià: Ulldecona, Amposta, Sant Carles de la Ràpita i Alcanar; de més a més, he espigolat en el gran *corpus* de Moreu-Rey i del company Pasqual Tirach i Alventosa sobre la Catalunya Nord; sense oblidar-me'n, doncs, del recull de 'nomarrots' o gentilicis col·lectius del Pallars realitzat per Pep Coll.¹

¹ *Corpus* malnonímic:
Recull General:

MOREU-REY, Enric (1981): *Renoms, Motius, Malnoms i Noms de Casa*, Ed. Millà, Barcelona. (Hem espigolat els malnoms corresponents a Bétera, Burjassot, Montcada-Alfara, Nàquera, Albuixec i generals al País Valencià.

L'HORTA NORD/General:

GARCIA I OSUNA, Antoni (2000): *Malnonímia històrica al reg de la sèquia reial de Montcada (ss. XVII-XX)*, inèdit.

- (2000): "Els malnoms a les pissarres d'atandament de l'Horta. Un document efímer" dins *Actes del XXIII Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica. Ulldecona (25/26-X-1997)*, BISO núm. LXXXII - set. 2000.

- (2000)²: "Els malnoms a les pissarres d'atandadors de l'Horta (II): El pla de Sant Bernat, Borbotó i Poble Nou" dins *Actes del XXIV Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica. Eivissa (10/11-X-1998)*, BISO núm. LXXXIII - des. 2000.

- (2002): *Les pissarres d'atandadors: ús viu del malnom a l'Horta Nord*, inèdit.

Burjassot:

ANDRÉS ESTELLÉS, Francisco (Paco Barraig) i Santiago LÓPEZ GARCIA (1997): *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta valenciana, Burjassot*, Associació Cultural L'Almara, Burjassot.

Juan José LÓPEZ LAGUARDA (1952): *Del Burjasot de antaño (Apuntes para el Folk-lore local)*, Valencia.

Beniferri - València:

AMORÓS VALERO, Joseph (1997): "Llistat de malnoms de Beniferri" dins ANDRÉS ESTELLÉS, Francisco i Santiago LÓPEZ GARCIA (1997): *Els malnoms tradicionals d'un poble de l'Horta valenciana, Burjassot*, Associació Cultural L'Almara, Burjassot.

Vinalesa:

BIOSCA POSTIUS, Carme i Anna GARCIA NAVARRO (1991): "Malnoms de Vinalesa" dins XVIé Col·loqui de Castelló de la Plana, p. 479-485, BISO, núm. XLIX

Tavernes Blanques:

GARCIA I OSUNA, Antoni (1999): "Els malnoms de Tavernes Blanques (l'Horta)" dins XXIIé Col·loqui de Vilafranca del Penedès, p. 169-180, BISO, núm. LXXVII

La Marina Alta

Beniarbeig:

MULET I ESCRIVÀ, Francesc-Josep (1991): "Els malnoms de Beniarbeig" dins XVIé Col·loqui de Castelló de la Plana, p. 509-510, BISO, núm. XLIX

Dénia:

IVARS CERVERA, Joan (1995): *Els noms de lloc i de persona de Dénia*, Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, Dénia.

Benissa:

CARDONA I IVARS, Joan Josep (1998): *Els cognoms i malnoms de Benissa*, Ed. Del Calendari dels Brillants, Benissa.

La Plana Alta

Almassora:

BERNAT, Jesús i Ferran GUARDIOLA (1991): "Els malnoms d'Almassora" dins XVIé Col·loqui de Castelló de la Plana, p. 443-478, BISO, núm. XLIX

Castelló de la Plana:

FORCADELL SAPORT, Josep (1991): "Els renoms de Castelló de la Plana" dins XVIé Col·loqui de Castelló de la Plana, p. 497-508, BISO, núm. XLIX

Els Serrans

Xulilla:

SEBASTIAN FABUEL, Vicent (1991): "Onomàstica i demografia de Xulilla. La Serrania" dins XVIé Col·loqui de Castelló de la Plana, p. 425-431, BISO, núm. XLIX

L'Horta Sud:

Torrent:

1. Trets característics dels malnoms

1.1. Lingüísticament parlant, el món de la malnonímia va parell amb el registre col·loquial, és a dir, reproduirà en la seua creació les alteracions lingüístiques que atrobem en el registre col·loquial: l'expressivitat està per davant del formalisme que caracteritza el registre estàndard; així, es buscarà el contrast, les connotacions, l'exotisme. De tot açò s'infereix que el procés de creació dels malnoms és ràpid i la seua vida tal volta efímera² i, a més a més, no precisa d'un acord d'abast social ample, perquè les comunitats són reduïdes; en canvi, el processos creatius en el camp del registre formal precisen d'un gran abast social, manta vegades del concurs d'una autoritat literària i del recolzament institucional; el procés és llarg i lent però a la fi pot aconseguir-se la seua inclusió en el diccionari general. Un exemple il·lustrador del que venim dient el trobarem en el camp

HERREROS, Maria Soledat (2000): *Els malnoms de Torrent*, Ajuntament de Torrent, Torrent.
Pinedo-València (l'Horta Sud):

ARAZO, Mª Àngeles i Francesc JARQUE (1996): *Pinedo y su gente*, Ajuntament de València, València.

El Camp de Túria

Bétera:

DOMÈNECH PALAU, Amparo (2001): *Bétera, un poble per a tots*: "Població. Els Malnoms" dins http://usuarios.lycos.es/betera/librov/iii_02_htm

La Ribera

Algemesí:

BALDOVÍ I PUJADES, Vicent Gustau (1996): *Antroponímia de la Ribera. Els malnoms d'Algemesí*, Saó Ed., València.

Cullera:

FRESQUET, Rafel i Encarna VILLAFRANCA (2000): "Els malnoms de Cullera" dins XXIIIe Col·loqui d'Ulldecona, p. 215-224, *BISO*, núm. LXXXII

La Costera

La Llosa de Ranes:

PONS I CLIMENT, Filibert (2000): "Els malnoms de la Llosa de Ranes" dins XXIIIe Col·loqui d'Ulldecona, p. 202-214, *BISO*, núm. LXXXII

El Montsià

Ulldecona:

ITARTE I VERICAT, Francesc (1999): "Els malnoms d'Ulldecona" dins XXIIIe Col·loqui d'Ulldecona, p. 197-214, *BISO*, núm. LXXIX

Sant Carles de la Ràpita:

MOYA I REVERTÉ, Mª Teresa (1999): "Estudis sobre els malnoms de Sant Carles de la Ràpita. Aproximació als significats, motivacions i característiques formals" dins XXIIIe Col·loqui d'Ulldecona, p. 215-231, *BISO*, núm. LXXXII

Amposta:

Malnoms Ampostins (1998) dins <http://www.ampostaweb.com/guia/malnoms.htm>

Alcanar:

Les nissages canareves del temps de Maria Cristina (2002) dins <http://galeon.hispavista.com/alcanaria/malnoms.html>

El Pallars

COLL I MARTÍ, Josep (1991): *El parlar del Pallars*, Empúries, Barcelona.

Catalunya Nord

TIRACH ALVENTOSA, Pasqual (2001): *Les surnoms catalans*, ed. Trabucaire, Canet (Rosselló)

² Cert és que podem documentar fins un 2,5% els casos de malnoms que perviuen en la mateixa família del segle XVIII ençà.

semàntic dels oficis on el sufix genuí *-er* abasta 140 noms d'ofici diferents, en canvi, el de l'*-ero* sobrepassa els 270 noms d'oficis, la majoria desapareguts i sense constar a cap diccionari, com ara el cas de *calessero, cotillero, almetllero, datilero, pipero* o *tramviero*.

1.2. El malnom habilita, majoritàriament, com a nom propi el lèxic comú, principalment substantius i adjectius, i els altres noms propis, prenom i cognoms. En aquest procés d'habilitació disposa de tots els recursos expressivo-lingüístics que el sistema lingüístic posa al seu abast, i no sol el propi i genuí, sinó d'altres de llengües veïnes que resulten expressius, més concretament del castellà o de restes de tendències d'altres ja desaparegudes, com ara el cas de l'aragonés. Fins i tot, pot "ressuscitar" tendències fonètiques ja desaparegudes d'un territori.³

Troben en els registres propis de la nostra llengua tendències antagòniques; per no allargar-me'n més, atrobem una tendència a l'apòcope de la vocal *-o* àtona final, que ens caracteritza d'allò més front a la conservació que fa el castellà des del segle XIII, si més no des de l'impuls creat al si de l'escrivania reial d'Alfons X en oposició a l'influx francòfon; aquesta *-o* àtona final ha esdevingut el procés gairebé exclusiu dins dels dominis valencià i tortosí de la formació dels hipocorístics a partir de l'escurçament de la/les síl·laba/es inicial/s del nom de pila i l'addició de la dita vocal àtona: Miquel>Quel+o= Quelo, *Quelo-Quelo* (Alboraia), Manuel>Nel+o= Nelo, *les Neles* (Alboraia), i com tractarem de demostrar més avant, aquest fenomen ha possibilitat la naturalització de tot el seguit de sufixos acabats en *-o* final àtona encapçalats pel "totpoderós" *-ero*.⁴

En definitiva, la malnominació, en paraules del mestre Moreu-Rey (1981: 26), « ens apareix doncs com l'un dels capítols més alliberats –probablement el qui més–, i ric, del llenguatge, sortosament emancipat de l'erma gleba de l'expressió oficial i acadèmica». En termes més expressius val a dir que som davant d'un episodi a la manera del *Doctor Jekyll i mister Hyde*: d'una banda el registre estàndard i formal, per altra el registre col·loquial aliat i font dels processos de malnominació.

Per la mateixa raó, la subdivisió que se sol fer entre sufixos productius i fòssils perd tota vigència –de fet el present treball aporta exemples de noves creacions amb sufixos considerats inactius–. Com bé assenyala Jordi Bruguera (2001: 333) des de l'òptica de la llengua comuna: « Cal, però, remarcar el caràcter relatiu del concepte de productivitat en el

³ Valga com exemple el cas del malnom *Jaumeta* (Tavernes Blanques) motivat pel seu caràcter alegre i desinhibit; el "batejador" només tingué que recórrer al seu segon cognom, *Xalmeta*, i conjuminar l'apitxament amb la vocalització de la *ela* implosiva, fenomen que cal buscar-lo lluny de l'Horta, almenys de l'Ebre enllà.

⁴ Per exemple, en el domini dels gentilicis, *Canetà* (Ulldecona) ha estat desplaçat per *Canetero* (Sagunt).

Un altre cas significatiu seria l'adopció de la terminació en la vocal *-i* àtona d'una manera semblant al castellà (Toñi, Pili, Mari) en el vocabulari infantil que ha passat al domini dels malnoms (*Nini, Panxorri, Cagarri, Pilili*); és ben conegut el recurs dels parlants tractant d'obviar el que creuen una formació alegal d'afegir la dental sorda en les paraules més comunes –aquesta terminació, a més, està farcida de cultismes– però, *silenci, col·legi, premi, gremi, manicomi, geni, principi, propi* han esdevingut *silèncit –o* en versió apocopada, *silenç-, col·lègit, prèmit –mot molt arrelat en el món faller–, grèmit, manicòmit, gènit, principit, pròpit*; com malnoms *Malgènit* (l'Horta) i *lo Sàvit* (Sant Carles de la Ràpita).

possible recurs a certs sufixos per a la formació de nous derivats. Ningú no podria assegurar que algun parlant no pogués crear encara algun derivat entenedor amb un sufix tingut per fòssil». Si totes aquestes consideracions dins de l'àmbit de la llengua normativa les projectem a l'àmbit de la malnonímia, aquests intents de subdivisió perden tota vigència.⁵

1.3. El malnom té una carta de presentació singular perquè, a més de desfer les possibles homonímies causades per la coincidència de cognoms, al tractar-se d'un llistat tancat, afegim un component de pertinença a una determinada comunitat o grup social que com una mena de peatge ha de pagar-ho amb una càrrega irònic-humorística dels motejadors. Per la qual cosa, dels recursos lingüístics a l'abast, s'empraran la composició⁶ i la derivació, principalment els sufixos anomenats aspectius bé de tipus quantitius com ara *diminutius*, *augmentatius*, *superlatius*, bé de tipus nocional, *despectius* i *afectius*, a més d'altres que, sense comportar canvis de categoria gramatical, afegien valors de col·lectiu, indicadors d'ofici o d'afeccions. En un segon grup tractarem els sufixos que conformen adjectius a partir de noms amb una càrrega molt intensiva molt apropiada al caràcter joiós del malnom, cas dels sufixos *-ós* i *-ut*.

1.4. El malnom està immers dins d'un sistema extralegal, per tant actua emprant els recursos lingüístics sense cap restricció externa, però amb una coherència interna. La qual cosa implica dos postulats que semblen paradoxals: per una part, una llibertat d'ús; per altra, un sistema onomàstic propi que revalida els resultats en les creacions malnonímiques. Està ben clar que els lexemes *gat* o *ferrer* són els únics emprats pels individus valencianoparlants, però es repeteix en tots els reculls dels pobles estudiats la creació del malnom *Gato*, i més limitada, *Ferrero* amb una terminació la vocal o àtona bé absoluta o formant part del sufix *-er*, de la que els parlants tenen una noció ben ferma de que la primera forma és la genuïna i normativa i no mostren cap estranyesa en emprar les segones, *Gato* i *Ferrero*, en majúscules com correspon a un nom propi, perquè hi ha una mena d'acord social de què les terminacions són perfectament emprades per al sistema onomàstic propi. Més endavant, en tractar els sufixos formadors de noms d'ofici tractarem la qüestió de l'acord social de la comunitat de parlants per a l'admissió i triomf de noves creacions. El malnom naix en una petita comunitat i l'acord social és més reduït per tant les creacions més nombroses i de vegades efímeres, mentre que en les creacions en el plànol de la llengua normativa les noves creacions només triomfen si van recolzades per una autoritat i admeses per una gran majoria, permaneixen més temps i entren dins del compendi lexicogràfic una minoria.

⁵ De fet, ja dins del *corpus* dels sufixos aspectius, etimològicament parlant, predominen els manlleus d'altres llengües, bé del substrat ibero-basc (*-arro*), cèltic (*-et*, *-ic*, *-oc*, *-ot*), bé de l'adstrat germànic (*-ard*, *-enc*), o d'origen expressiu (*-oi*, *-i*) preferits als aspectius llatins (*-al*, *-all*, *-alla*, *-any*, *-às*, *-astre*, *-at*, *-atxo*, *-ell*, *-í*, *-ill*, *-im*, *-iny*, *-is*, *-iu*, *-ó*, *-ol*, *-ós*, *-ús*) –fins i tot alguns d'ells diluïts dins del radical, cas de *orella* (AURIS>AURÍCULA) o de *botella* o amb una productivitat minsa tret de *-às*, *-atxo*, *-í*, *-ó*, *-ol*, *-ós*, *-ús* – i la causa, doncs, cal cercar-la en la necessitat afectiva i la viveza que transmeten en l'expressió.

⁶ Fixeu-vos en el llistat, per exemple, del compostos amb el lexema verbal *cagar*: *Cagalitros*, *Caganius*, *Cagateulades*, *Cagacintes*, *Cagadiners*, *Cagadimonis*, *Cagarmut*...

2. Estudi dels sufixos més productius⁷

2.1. Sufixació sense canvi de categoria gramatical

Els sufixos aspectius com ara els diminutius afectius i de commiseració, els augmentatius i els hiperbòlics i/o pejoratius no comporten cap canvi de categoria gramatical i constitueixen el grup més nombrós perquè s'avé en la necessitat expressiva i en tot el seguit de matisos de caire irònic-humorístics que requereix el sistema de formació de malnoms.

Oferim uns quants exemples per cadascun dels sufixos; ara bé, en nota, fidels al caràcter exhaustiu proposat, oferirem la resta d'ocurrències atrobades posant entre parèntesi la localitat i l'any si és històric.

2.1.1. Els sufixos diminutius. Usos onomàstics

Cal, però, en primer lloc, establir quins són els usos onomàstics dels diminutius, especialment *-et*.

A. La petitesa física: sobre una qualitat física, *el Roget del Xalet* (Alboraia); sobre un cognom, *Belloquin* (<Belloch) (Tavernes B.).

B. Altres petiteses, com ara el cas de l'econòmica: *Xavo* –de vegades, *Xavo el Ric* (Alboraia) era el cosí de *Xavico*.

C. Expressió del vincle filial: sobre un nom d'ofici, *el Sereno* i el seu fill *el Serenet* (Tavernes B.), *els Sabaterets*, néts del *Sabater* (Tavernes B.); sobre un nom de pila, *la Xoreta*, filla de *Xoro* (<Melxor); sobre un cognom, *Guaiteta*, nét de *la Tia Guaita* (Tavernes B.); el relleu generacional ve marcat pel diminutiu i l'afegitó del nom de parentiu: *l'agüelo Rovira*, *el tio Rovira*, *Pepe Rovira* i *Rovireta* (Tavernes B.). I, fins i tot, sobre d'altres malnoms: *els Cigronets*, fills del *Cigró* (Tavernes B.).⁸

D. De vegades s'encarreguen de desfer homonímies entre dos o més malnoms una vegada esgotats els ressorts d'un complement preposicional. Al recull de Tavernes Blanques atrobem *el Roig el Vinater*, *el Roig de Favó*, *el Roig de la Formatgera* i un jornalier nouvingut i amb moltes traces va ser "batejat" i, per tant reconegut dins la comunitat tavernera, com *el Tio Roget*; al recull d'Almassora, *el Sederó* i *el Sederet* representen famílies distintes.

E. Els diminutius intensius mostren tanmateix commiseració amb els defectes: els defectes d'*el Curret* i *la Mudeta* eren totals malgrat el diminutiu; amb *la Curra* (Almassera) i *Pepe el Mut* (Tavernes B.) entràvem en joc la ironia i un cert to burleta: a la primera sembla ser que l'explosió d'un coet li havia amputat un parell de dits de la mà, en el segon cas, es tracta d'un parlador pels descosits.

⁷ Tracte els sufixos més productius en la creació de malnoms tot establint dos grans apartats -amb imbricacions necessàries ben naturals però que per una major claretat els separaré. Seguiré l'esquema que presenten Carles Duarte i Àlex Alsina (1986: 135). L'impecable treball de Francesc de Borja Moll (1991[1a ed. 1952]) presenta l'estudi del sufixos seguint una ordenació alfabètica, sense fer esment a la classificació que tot seguit expose.

⁸ Cal assenyalar, però, que per norma general i si el malnom roman, a la tercera generació retorna el malnom original: el renebot de *Xavico* s'anuncia com *Fernando el Xavo*, massatgista (Tavernes B.).

F. Formació de hipocorístics: on, a més de l'afèresi, s'afeg el sufix diminutiu *-et* (*Pepet*, *Quimet*/*Ximet*, *Toniet*/*Tonet*, *Calet* (<Miquel)), *-ico* (*Centico*/*Çantico*, *Pepico*, *Tonico*/*Tonica*), *-illo* (*Pepillo*).

G. El lloc de procedència, per últim, por ser expressat per un diminutiu; així *Oliveta* (València) procedia del poble saforenc d'Oliva; *Grauet* (Almassora), del Grau.

2.1.1.1. -ĪTTU> -et, -ĪTTA> -eta

Ha arribat des del llatí vulgar a ser el més prolífic formador de diminutius en totes les llengües romàniques. El professor Veny (1982: 164) ha assenyalat la gran vitalitat que gaudeix en el valencià i, especialment, si ho tractem des del punt de vista malnonímic es pot quantificar que més del 90% dels malnoms amb sufix diminutiu ho fan amb aquest sufix i, encara, dins dels malnoms valencians un 15% són diminutius en *-et/-eta*.

Donada la gran quantitat de diminutius formats amb el sufix *-et*, *-eta*, sols anem a reflectir els malnoms dels quals tenim una informació fiable de llur motivació:

A) La petitesa: *Pepe l'Obreret* (Beniarbeig), *Barrilet* (Llosa de R.), *l'Homenet* i *el Minyonet* 'de poca alçada' (Llosa de R.), *Personeta* (Dénia); *Cameta* (atandadors, Bétera), *Garronet* (Castelló).⁹

B) Els vincles familiars: *Blaiet* 'germà de Blai' (Llosa de R.); *el Gatet* i *el Serenet* són fills del *Gat* i del *Sereno* (atandadors); *Benitet*, *Danielet* i *Duardet* són fills de Benito, Daniel i Eduardo (Ulldecona).¹⁰

C) La commiseració: *Isabel la Manqueta* (Beniarbeig), *el Ceguet* (Algemesí, Tavernes B.), *el Roget* (Torrent), *el Blanquet* i *el Loquet* (atandadors), *el Curret* (Tavernes B.), *la Curreta* (Sant Carles).¹¹

D) La formació d'hipocorístics: *Quet* (< Enric) (Torrent), *Quiquet* (Torrent), *Xoret* (<Melxor) (Torrent), *Bartolet* (Dénia), *Gardet* (<Eduard) (Dénia), *Peret* (Dénia).

E) Els indicadors d'origen geogràfic: *Grauet* per ser del Grau (Almassora); *l'Alcoianet* (Dénia).

F) Les qualitats: *el Mollet* 'amb el parlar dolç' (Llosa de R.); *l'Avionet* era molt polit (Almassora).

2.1.1.2. -ĪTTU> -ito, -ĪTTA> -ita

La gran vitalitat de la forma castellana *-ito* –provinent de -ĪTTU i considerada com una variant de -ĪTTU– ha entrat dins del domini de la malnominació de manera anàloga a la

⁹ *Manetes* (Tavernes B., Sant Carles), *Aurelleta* (Sant Carles), *Orelleta* (Bétera), *Orelletes* (Castelló), *la Xicoteta* (Benissa), *lo Fadrinet* (Ulldecona), *la Pometa* (Vinalesa); *Barralet* (Castelló, Almassora); *Formiguat* (Amposta), *Bo (u)et* (Almassora), *Caponet* (Almassora); *Abueleta* (Bétera).

¹⁰ *Tomasset* és el fill de Tomàs (Vinalesa); de vegades el vincle està expressat mitjançant el cognom: *Polet de Polo* (Almassora), *Sanxet de Sanxo* (Almassora); o un altre malnom: *Morret de Morro*, *Faveret del Faveró*, *Pinxet del Pinxo*, *Capeta de Capa*, *Cotorreta* familiar de *la Cotorra*, *el Gordet* era tot el contrari del *Gordot* (tots d'Almassora).

¹¹ *El Tortet* (Tavernes B., Ulldecona), *la Bisqueta* (Vinalesa), *el Garxet* (Castelló); *la Calbeta* (Almassora); *el Sordet* (Dénia), *el Ruquet* (Castelló), *Baveta* (Castelló); *Borratxet* i *Borratxinet* (Dénia).

resta de sufixos amb *-o* àtona final, com és el cas de *-illo*. Amb aquest sufix es busca una nota de contrast i es té prou consciència de la trasgressió amb el seu ús.

Repon a les següents motivacions:

A) Les característiques físiques: *Negrilo* (Algemesi); *Bolita* (Llosa de R.); *Xorlito* (Llosa de R.); *Xiquito* (Cullera); *Gordito* (Ulldecona); *Pajarito* (Burjassot), *Mosquita* (Sant Carles); *Morito* (Bétera); *el Bonito* (irònic, Tavernes B.)

B) La consideració social: *Marquesito* (Cullera, Almassora); *Salerito*; *la Senyorito* (Almassora); *la Botitos* (Almassora); *el Cotxerito* (Almassora).¹²

C) Hipocorístics: *Guardito* (<Eduard) (Cullera), *Juanito el Segur* (Atandadors); *Calito* (<Miquel) (Benissa); *Pedrito la Leche* (Ulldecona); *Pepito* (Castelló); *Miguelito* (Bétera), *Jesusito* (Bétera); *Quinito* (<Joaquín) (Dénia); *el tio Manolito* (Almassora).

2.1.1.3. -illo, -illa

A) Hipocorístics: *Enriquillo*, *Joanillo*, *Ramonillo*; *Martinillo* (Beniarbeig), *Calillo* (<Miquel) (Torrent, Meliana); *Periquillo* (<Pedro) (Torrent), *Juanillo* (Ulldecona), *Marianilla* (Alcanar, 1840); sobre el cognom Peris: *Perillo* (Cullera).

B) Les qualitats físiques i trets caracterials: *El Blanquillo* (Torrent, atandadors, Almassora); *Pepe Corrillos* 'sempre anava corrents' (Benissa); *Casilla* (Benissa); *lo Xiquillo* (Ulldecona).¹³

Del recull sobre la Catalunya Nord: *Ramonillo* (*Cornellà de la Ribera*); *Cucarillo* (*Tuhir*); *Ninillo* (*Vilallonga de la Salanca*).

2.1.1.4. -ICCU> -ic

Som davant d'un sufix diminutiu considerat endèmic de la Península Ibèrica, especialment emprat a l'Aragó, i amb poca vitalitat en català; Duarte i Alsina (1986: 63) davant de la realitat lingüística del valencià, afirmen que «els pocs exemples que se'n troben al País Valencià semblen d'origen aragonés». Tots els exemples es troben dins de l'òrbita de la *o* àtona final, *-ico*, *-ica*. i és ben clar el matís afectiu dins el lèxic comú: *Bonico*, *Casica*, *Ferrerico*, *Fusterica*, *Mestrico*, *Miquica*, *el Sastrico* (Torrent), *Petorrica* (Llosa de R.), *Xavico* (atandadors, Tavernes B), *el Bonico* (Dénia); *Merico* (? , Almassora).

Dins del domini dels hipocorístics, potser ara la seua productivitat ha devallat i afecta només els prenomés més habituals, *Vicentico*<*Vicent*, *Pepico*<*Josep*, *Tonico*<*Antoni*; no obstant això, els recull malnomímic assenyalen que són molts els exemples documentats referits a altres prenomés: Joan: *Joanico*; Miquel: *Miquelico*, *Quelico*; Josep>*Pep* (e):

¹² De totes les maneres el sufix *-ito* té una producció més reduïda perquè, a diferència del sufix *-ico*, ha estat unit als hipocorístics de les classes benestants valencianes tal com expressa l'*Auca del ninot de falla: Pepet*, "*Pepito*" i *Pepot/o la història d'un ninot* (1935): "Un dia de pluja i fret/naixqué en Valencia Pepet.// Fill d'un valencià feiner/ Com es Pepot el fuster.//[...]//Li ha pegat per la elegancia// I diu que el visten en Francia.// Com s'ha fet ya *señorito*/ Vol que li diguen *Pepito*."

¹³ *Palillo* (Bétera), *Bigotillo* (Ulldecona); *Pastessillo* (Ulldecona); *Porrilla* (Vinalesa); *Panderetillo* 'fam. Del *Pandereta* (Castelló); *Carretillo*, *Cerilla*, *Calderilla* (tots tres d'Almassora); *Colilla*, *Pitilla*, 'afecció a fumar' (Almassora); *Patilla* i *Sardinilla* (Almassora).

Pepico el Coixo (Beniarbeig), *Pepica la Ventera* (Beniarbeig), *les de Pipico el Flare* (Algemesí); Pere/Pedro: *el Tio Perico* (Torrent), *el Perrico* (Castelló).¹⁴

A la Catalunya Nord: *Morico* (Port Vendres); *Xulico* (Vinçà); *Perico* (Angostrina).

2.1.1.5. -ĒLLU> -ell, -ĒLLA> -ella

Hom està d'acord en la poca vitalitat que ha conservat i, per tant, es troba sobretot en formacions petrificades o molt locals. Així i tot, encara podem documentar algun cas escadusser al reculls malnonímics, especialment històrics: *Rambell* (Massalfassar, 1816) i *la Negrella* (Alfara del Patriarca, 1862).

2.1.1.6. -ĪVU> -iu, -ĪVA> -iva

Duarte i Alsina (1986: 66, 108 i 119) assenyalen el matís afectiu que es pot introduir en la formació de derivats adjectius com un dels factors que intervenen en el pas d'aquest ús al de diminutiu, *miquiua*, *micotiuva*, *xiquiu* o *xiconiu*, perquè cal recordar que originalment no tenia aplicació en aquest menester, més bé intervenia en la formació de substantius i adjectius indicant analogia, qualitat, pertinença o agent. Manté vitalitat a Eivissa i al País Valencià on ha passat al camp de la creació d'hipocorístics: *Caliu* (<Miquel, Torrent, general), *Paqui* (Meliana), *Empariues* (Tavernes B).

2.1.1.7. -ŌLU> -ol, -ŌLA> -ola

Conserva el valor diminutiu sense arribar-hi a la productivitat de -et; ens interessa els casos on actua com a adjectivador de substantius indicant procedència, aplicació professional o afecció:

Porquerol (Beniarbeig), *la Porquerola* (Dénia), *el Ruquerol* (Tavernes B.), *Trompitxol* (Ulldecona), *Titoles* (Dénia), *el Tio Titola* (Alboraia), *Cagueroles* (Almassora), *Panol* (Almassora), *Patxolo* ' poc asseat' (Almassora); Catalunya Nord: *Gamarrol* (Real).

2.1.1.8. -ŎNE> -ó

Està considerat, tal com podem observar en l'exemplificació de malnoms, un diminutiu prou productiu perquè afegim un matís afectiu i en alguns altres casos representa una realitat diferent i ahora de la mateixa família: *carreró*, *guitarró*, *finestró*, *favó*. Sovint se'l pot trobar combinat amb altres sufixos per tal d'augmentar la vessant afectiva: *pobrissó*, *caparronet*.

Al marge del que diuen les gramàtiques, el sufix incideix en expressar un matís despectiu i en alguns casos augmentatiu i on es posa en joc la ironia:

¹⁴ Vicent/Vicenta: *Vicentico* (Tavernes B., Sant Carles), *Çantico* (Alboraia), *Tica* (Cullera); Antoni/Antònia: *Tonico*, *Tonica* (Tavernes B.), *Tonyica* (Ulldecona); Carlos: *Carlico* (Torrent); Pilar: *Pilarico* (Torrent); Rosa: *de la Rosica* (Alcanar, 1840), *Rosica* (Torrent); Lluís: *Lluísico* (Burjassot); Ramon: *Ramónico* (Castelló); Salvador: *Salvorico* (Burjassot); Fernando: *Fernandico* (Dénia).

A) Constitució i defectes físics: *l'Anfantó* (Almassora), *el Botifarró* (Beniarbeig, Burjassot, Bétera), *la Redona* (Castelló), *Boletó* 'gros i baixet' (Almassora), *Porróna* (Almassora), *Catxanó* (Almassora).¹⁵

B) Caracterials: *Punxó* (Almassora), *Socarró* (Almassora).

C) Hipocorístics: prenom, *Migaló* (<Miquel, Castelló), *Miguelon* (Almassora); cognoms: *Borrelló* (<Borrell, Almassora).

2.1.1.9. -ĪNU, -ĪNA > -í, -ina; variants -inc, -inga, -íquia; -ín, -ino

Segons Duarte i Alsina (1986: 63), aquest diminutiu té una extensió general però una vitalitat reduïda –com veurem més avant, el major vigor del sufix ha estat per a la formació d'adjectius de procedència. La variant en *-inc* atrobada a l'Empordà deu de guardar relació amb l'endemisme atrobat a la Plana on a més de *Caringa*, documentem diversos casos en la llengua comuna: *miquinga* o *xicotinga*. Ha sofert la competència del sufix castellà *-ín/-ino, -ina*.

A) Lèxic comú: *Gotaina* (Algemesí), *Mantellina* (Algemesí, Benissa), *Penines* (Llosa de Ranes).¹⁶

B) Hipocorístics: *Vorín* (Tavernes B., Almassora), *Vorina* (Algemesí), *Vorino* (Benissa, Castelló).¹⁷

C) Variants: -INGA: *Caringa* 'cara menuda' (Almassora, endemisme de la Plana); -ÍQUIA: *Manoliquia* 'efeminat' (Tavernes B.)

2.1.1.10. -i (àton)

Es tracta d'una formació expressiva que s'avé prefectament amb el caràcter afectiu i diminutiu pròpi del llenguatge infantil, d'on no hi ha dubte que prové, *el Nini*; de vegades es tracta d'eufemismes com en el cas d'*el tio Collonis* a l'horta de Benimaclet); o de l'àmbit escatològic: *Pixoní* (<*Pixó*), *Cagoní*, *Cagarri*; tanmateix trobem altres exemples de clar origen onomatopèic: *Txitxarrini* (<*Xitxarra*).¹⁸

¹⁵ *El Fartó* (Castelló), *Mamantó* (Bétera), *Caridad la Culona* (Beniarbeig), *del Panxó* (Alcanar, 1840), *el Pansó*, *la Pansona* (Algemesí), *els Pansons* (Torrent), *la Pixonona* (Algemesí), *el Cagó* (Vinalesa), *Cagalló* (Uldecona, Burjassot, Castelló), *Tomatona* (atandadors), *Tomatons* (atandadors), *la Mamellona* 'poca sina' (Almassora), *Perissó* (?), Benissa 'el darrer roder de la Marina' (*El Temps*)), *Bufellons* (Castelló), *Garró* (Castelló), *el Ploró* (Castelló, Almassora), *Catxapó* 'catxap, cadell del conill' (Amposta), *Bajocó* (Almassora, Alboraia).

¹⁶ *El Penino* (atandadors), *Caguetins* (atandadors), *Conín* ('xicon', Tavernes B.), *Conina* (Vinalesa), *el Menino* (Castelló), *Catxapí* ('catxap', Benissa), *Borratxín* (Vinalesa), *Pelino* (Castelló), *Pitxín* (Castelló), *Ganxín* (Castelló), *Mixino* (Bétera), *Catarrín* (Amposta), *Furgín* (Almassora), *Colorines* (Almassora).

¹⁷ *Belloquín* (cog. Belloch, Tavernes B.), *Miguelín* (Sant Carles), *Matxino* (Sant Carles), *Rositín* (Castelló), *Pepín* (Dénia, Almassora), *Angelina* (Almassora), *Calino* (<Miquel, Almassora). A la Catalunya Nord: *Pipino* (Port Vendre).

¹⁸ Aquest sufix compta amb l'influx de noms de personatges de l'espectacle: *Fati* ('gros', Llosa de R.), *Barbi* (Castelló), *el Litri* ('torejador', Vinalesa, Bétera, Almassora), *Sandrini* ('torejador còmic', Almassora), *Pirri* ('futbolista', Castelló, Dénia), *el Titi* ('cantant', Dénia, Almassora).

- A) De noms propis: *Minguerri* (<Mingo, Algemesí), *Verxi* ('del Verger', Cullera), *Xandi* (<Alejandro, Cullera), *Xarli* (<Carlos, Cullera), *Sucasi* (<cog, Soucase, Vinalesa), *Caroli* (Bétera), *Fideli* (Dénia), *Bovi* (<cog, Bovea, Almassora).
- B) De lèxic comú: *Xisqui* (Beniarbeig), *Petardi* (Sant Carles), *Cagati* (Castelló), *Panxoni* (Castelló).¹⁹
- C) De paraules de caire onomatopèic: *Biri* (Beniarbeig), *Pitxi* (Cullera), *Quisi* (Benissa).²⁰

També el recull de la Catalunya Nord ens proporciona un bon grapat de malnoms: *Xinxis* (Sant Cebrià), *Xurri* (Els Angles), *Ninillo* (Villalonga de la Salanca); *Menyi* (Banyuls de la Marenda), *Tarri* (Banyuls de la Marenda), *Riquiqui* (Canavelles), *Noni* (Cotlliure, Vilallonga dels Monts, Vinçà), *Panxonis* (Baixàs), *Patorris* (Torrelles); i l'interessant hipocorístic en *-otis*: *Miquelotis* (Baó).

2.1.2. Sufixos *augmentatius*, *hiperbòlics* i/o *pejoratius*

2.1.2.1. *-ACĔU* > -às, *ACĔA* > -assa

El sentit augmentatiu, *homenàs-pejoratiu*, *camassa*, es veu reforçat de vegades amb el infix *-rr-* (*nasarràs*): *Barbassa*, *Bocassa*, *Manassa*, *Muntanyassa*, *Sardinassa*: *Carassa* (Bétera), *Carasses* (Torrent, Amposta), *Colomàs* (atandadors); *Bragasses* (Ulldecona); *Camassa* (Sant Carles); *Molinassa* ('rastre de llombrius per pescar anguiles', Amposta). Fins i tot, malgrat que més escadusser ha passat al domini dels hipocorístics: *Ramonàs*, *Manuelasso*. El recull de la Catalunya Nord ens mostra una gran vitalitat del sufix, especialment la variant *-asso/-assa*:

- A) Trets físics: *Carallasso* (Cervera), *en Collassa* 'atributs sexuals' (Òpol), *Nenessa* (Vilallonga de la Salanca), *Pobrassa* (Cornellà de la Ribera), *Pixassa* (Cotlliure), *Carassut* (Llívia, la Tor de Querol).
- B) Trets caracterials: *en Catxassa* (Vilanova de la Raó), *Bordegassa* (Vernet).
- C) Lèxic comú: *Quetxassa* (Mont Lluís, Vilanova de la Raó), *Teixassa* (Montoriol), *Picassa* (Ribesaltes), *Sabatasses* (El Portús), *Margassa* (Port Vendre, Sant Andreu, Sant Genís), *Polinassa* (Sant Cebrià), *Rascassa* (Sant Cebrià), *Titasso* (Sant Cebrià).
- D) Noms propis: *Miguelasso* (Cervera), *Peretassa* (Rià Cirach), *Tonyassa* (Finestret), *Martinasso* (Sant Cebrià).

2.1.2.2. *-ŪCEU* > -ús, *-ŪCEA* > -ussa

Té el mateix valor pejoratiu que assenyalàvem per a *-às/-assa* del qual hom considera una variant: *Carusso*, *Pelusso* (Cullera), *Pallús* (Torrent, Tavernes, Almassora, Almàssera), *la Pallussa* (Tavernes B., Bétera), *Parrús* (Castelló, Bétera), *Parrussa* (Algemesí). A la Catalunya Nord: *Peirusa* (Els Angles) i *Farrussa* (Sant Feliu d'Avall).

¹⁹ *Garri* (Bétera), *Galdiri* (Amposta), *Petirri* (Alcanar, 1840), *el Xurri* (Dénia), *Xinxerri* (Dénia), *Pilili* (Almassora), *el Nini* (Almassora); l'afèresi: *Conini* (<Xiconin, Torrent); l'apòcope: *el Beni* (< de Beniarbeig, de Benidoleig, Beniarbeig), *Birri* ('poca cosa', Llosa de R.), *el Poli* (Castelló), *el Mini* (Almassora).

²⁰ *Butoni* ('encarnació de la por', Ulldecona), *Cacoli* (Castelló), *Pipi* (Dénia), *Popi* (Castelló), *Patxitxi* (Bétera), *Pupurri* (Bétera), *Teti* (Amposta), *el Tirili* (Almassora), *Cutxiflandi* (Almassora)

2.1.2.3. -atxo, -atxa / -utxo -utxa

Considerats variants dels sufixos anteriors²¹, també són augmentatius i/o despectius: *Peuatxo*, *Bonatxo*, *Moraxo* (Llosa de R.), *Pelutxo* (Llosa de R., Castelló), *Xupatxo* (?), Sant Carles); i en el domini dels hipocorístics: *Martinatxo*, *Perutxo*, *Tonatxo*; a la Catalunya Nord: *Perutxo* (Vinçà), *Perutxot* (Banyuls de la Marenda), *Ramonatxo* (Rià Cirach, Torrelles); i del lèxic comú: *Manatxo* (Cervera).

2.1.2.4. *-ARRU> -arro, *-ARRA> -arra

Des de Meyer-Lübke se'l considera d'origen ibero-basc i en paraules de Moll (1952[1991: 185) « forma augmentatius amb un cert matis pejoratiu a causa de l'excés que suposa en l'objecte»; assenyala, tanmateix, que és d'ús freqüent a València i molt menys al Principat, tot i que, tant a Catalunya com a les Balears sovintegen les formes reforçades on l'infix *-rr-* afig un valor d'intensificació o de reforçament: *veuarra*, *caparró*.²²

Ací en registrem:

- A) Aspecte físic: *Manarra*, *Caparró*, *Caparronet*, *lo Xaparro* (Ulldecona, Sant Carles).²³
 B) L'àmbit de l'escatologia i les secrecions: *Salvador el Petorro* (Beniarbeig), *la Petorra* (Torrent, Vinalesa), *Petorrica* (Llosa de R.), *la Petorrera* (Algemesí), *Petarrer*, *Petarró*, *Cagarrita* (Algemesí).²⁴
 C) Caràcter: *Pintorro* ('es pintava amb colors', Benissa), *Tafarra* (?), Llosa de R., Benissa, Dénia), *Tafarreta* (?), Llosa de R.), *la Rosa Buixorros* (Ulldecona), *Viscarro lo Corretger* (Ulldecona), *lo Viscarro* (Sant Carles), *Saparró* (Sant Carles), *ca Tissarra* (Vinalesa-Foios), *Turrucó* (?), Bétera), *Vagarro*.
 D) Noms de pila i cognoms: *Jaumarro*, *Minguerri* (<Mingo, Algemesí), *Pacorro* (atandadors).²⁵

Pel que fa al recull de la Catalunya Nord:

- A) Trets físics: *Ninarra* (Els Angles), *Botarra* (Arles), *Panarro* (Elna), *Panarra* (La Tor de Querol).²⁶

²¹ Bruguera (2001: 343) en parla del seu origen italià a partir de l'latí i d'altres casos, tot seguint Coromines, de possibles tractaments mossàrabs.

²² Volem veure en el comentari de Francesc de Borja Moll sobre la major freqüència d'ús al País Valencià i per tant, major productivitat, un reflex de la pròpia estructura fònica del sufix amb la terminació en vocal *o* àtona que s'avé per analogia amb tot el seguit de sufixos oxitons convertit en paroxítons gràcies a l'adopció de la vocal àtona final: *-ero*, *-ano*, *-ino*, *ico* o *-enyó*.

²³ *Xaparra* (Bétera), *Escaporrut* ('xato', Castelló), *Samarra* (Alcanar, 1765), *Samarres* (Amposta), *el Borrosco*, *la Borrosca* (Dénia), *Çascarra* (Dénia), *Catxarro*, *la Catxarra* (Almassora), *Patxurra* (Almassora), *Xicarro* (Almassora), *el Xitxarro* (Almassora), *Xicarró*.

²⁴ *Cagarro*, *el Peturro* (Castelló), *la Peturra* (Amposta), *Cagarrutes* (Sant Carles), *Blaio Mocarra* (Alboraia), *Bufarres* (Castelló), *el Pitxorro* (Castelló), *el Piporro* (Bétera), *Petirri* (Alcanar, 1840)

²⁵ *Tonorro* (Alboraia), *el Mangarro*, *la Mangarra* (<cog. Mingarro (Castelló), 'poc asseat', Tavernes B.), *Quicarro* (<Quico, Benissa), *la Ximarra*, *Ximarreta* (<Joaquima, Almassora).

²⁶ *Manarro* (Estagell), *Manorra* (Tuhir), *Xamarro* (Estagell), *Xamarra* (Pollestres, Vilanova de la Ribera), *Patorra* (Formiguera, Noedes, Pesillà de la Ribera, Pià, Sant Cebrià), *Titarra* (Millars), *Xaparre* (Pesillà de la Ribera), *Xicarre* (Prada), *Xinxarra* (Pesillà de la Ribera), *Marraco*

B) ? : *Tanarre* (Aiguatèbia), *Xurri* (Els Angles), *Narre* (Angostrina), *Tarri* (Banyuls de la Marenda), *Tafarra* (Canet), *Tifarró* (Finestret), *Xabarro* (Fontrabiosa Esposolla), *Torrana* (Illa de Tet), *Marro* (Òpol)

C) Escatologia i sexe: *Conyarro* (Òpol), *en Petarrota* (Òpol), *Femarra* (Sureda)

2.1.2.5. -ÖTTU> -ot, -ÖTTA> -ota

En la major part del territori català té valor augmentatiu amb algun matis pejoratiu.²⁷

Aplicat a les parts del cos humà podem recollir: *Camotes*, *Carot*, *Espigallot*, *Mamellot*, *Nassot*, *Panxot*, *Ullots*; al caràcter, *Cavallot*, *Collonots*, *Favota*, *Gallinota*; als objectes, *Espardenyot*, *Llibrot*, *Molinot*, *Sabatots*; al dels antropònims, *Agustinot*, *Perot*; al de les dedicacions i oficis, *Bomberot*, *Musicot*; i d'altres com *Gallinota*, *Moixonot*. El sentit augmentatiu es veu reforçat per l'adició d'altres sufixos: *Cagarrot*, *Caparro*.²⁸

2.1.2.6. *-USC> -usc, *-USCA> -usca

Es tracta d'un sufix amb poca vitalitat (Bruguera, 2001: 368) i un cert valor despectiu. Tot i això, apareix en més d'una ocurrència donada la seua força fònica: *Barrusca*, *Pallusco*; *el*

(Pontellà), *Gamarrol* (Real), *Gavarro* (Terrats), *Gavarra* (Banyuls dels Aspres), *Tucarro* (Sant Llorenç de Cerdans), *Patorris* (Torrelles), *Genarra* (Salses).

²⁷ Tret del domini nord-oriental on manté el significat diminutiu-pejoratiu original tal com podem copsar en els hipocorístics medievals (*Joanot Martorell*, *Perot de Montcada*) (Duarte i Alsina, 1986: 69-70).

²⁸ Donem la relació dels amlnoms atrobats per localitats: *Vicente el Cabrerot* (Beniarbeig, Torrent, Bétera), *Miguel el Cullerot* (Beniarbeig), *el Carabassot* ('gentilici dels de Guadassuar', Algemesí), *Cabot* (Algemesí, Benissa), *Cabota* (Algemesí, Torrent, Tavernes B., Burjassot, Vinalesa), *Cabota de Misto* ('molt menut', Algemesí), *Capçot* 'cap gros' (Almassora), *Ditot* (Algemesí), *Gatot el Pintor* (Algemesí), *Trenta-nou de Cabotes* (Bétera), *Pirrot* ('pirri', Algemesí), *Picot* (Algemesí), *Xicot* (Torrent), *Ferrerot* ('gran', Llosa de Ranes), *Monot* (Cullera), *Ullots*, *Ullota* (atandadors, Ulldecona), *Nassot de Guerra* (atandadors), *Patot* (Tavernes B.), *Culot* (Burjassot, Dénia), *Culota* (Dénia), *Garrots* (Benissa), *Homenot* (Benissa), *Panxot* (Benissa), *Pevots* (Sant Carles), *la Bufota* (Vinalesa), *Manotes* (Castelló), *Durota* (Bétera), *Ninot* (Amposta), *Palota* (Amposta), *Camota* (Amposta), *Camotes* (Almassora), *Bocota* (Almassora), *Sarpotes* (Almassora)

Lèxic comú: *la Pilot* 'desordenada' (Castelló), *el Camisota* (Castelló), *Pepitotes* (Castelló), *Corbellot* (Bétera), *Carriota* (Amposta), *Topinot* (Alcanar, 1824), *Cagueraota* (Almassora), *Canyot/Canyota* (Almassora) Caràcter: *Bacinerot* ('tafaner', Llosa de R.), *Caballota* (Sant Carles), *la Figota* (Almassora), *Petxinot* (Almassora).

Noms propis: *Agustinot* ('molta corpulència', Algemesí); *Joanot* (Dénia), *Joanot Mata-rates* (Tavernes B.), *Joanota* (Torrent), *Janot* (Sant Carles), *la Tòia* (<Pietat, Torrent, atandadors, Tavernes B.), *Jaunot* ('molt alt', Llosa de R.), *Rafelot* ('gran', Llosa de R., Dénia), *Perot* (atandadors, Ulldecona, Sant Carles, Alcanar-1840), *Pasqualot* 'molt gran' (Benissa), *Manuelot* (Ulldecona), *Marianot* (Ulldecona), *Miquelota* (Sant Carles), *Calot* (<Miquel, Almassora), *Ximot* (Vinalesa), *Pepot* (Castelló), *Pepote* (Almassora), *la Pepota* (Algemesí), *Adelinota* (Bétera), *Quicot* (Dénia)

Catalunya Nord: Trets físics: *Patots* (Ur), *Pitot* (Sant Cebrià), *la Borratxota* (Montoriol), *Xicots* (Vilamulaca)

Lèxic comú: *Puçot* (Sant Cebrià), *Ferrerot* (Vallmanya), *cal Viscarot* (Angostrina)

Noms propis: *Peruxot* (Banyuls de la Marenda), *Miquelotis* (Baò), *Tota* (Talteüll)

Barrusco ‘tronxos de panís’ (Castelló), *Barrusca* ‘dona basta’ (Almassora), *Xusco* (Almassora).

2.1.2.7. -ŪMEN> -um

Aquest sufix ha pres valor col·lectiu en la llengua comuna acompanyat d'un cert matis pejoratiu. Considerat un sufix fòssil (Bruguera, 2001: 366) amb mots lexicalitzats: *betum*, *llegum*, *volum*. No obstant això, el recull de Montcada presenta la creació *Cacum*, no recollida en cap diccionari, anàloga a *Pixum* (Pià) dins del domini de l'escatologia. Una mostra de la utilització de recursos tinguts per improductius que confirma la caracterització adés adduïda.

2.1.2.8. Altres: -ngo/-nga; -aco/-aca

Oferim mostres d'altres sufixos caracteritzats com a fòssils (Bruguera, 2001: 336, 338, 359) però creatius en el camp de la malnonímia tal com recollim:

-ANGO/A, ONGO/A: *Pendango* (Algemesí), *Morrongo* (Algemesí), *Morronga* (Llosa de R.), *Mandanga* (Sant Carles), *Marranga* (Amposta), *Mandrango* (Dénia); Catalunya Nord: *Xirongo* (Pollestres).

-ACO/A, -OC/A, UCO/A: *Currutaca* (Amposta), *Facuco* (Amposta), *Balleroca* ‘baldufa’ (Amposta).²⁹

2.2. Sufixos indicadors d'agent o ofici:³⁰ -à, -er, -ista i el femení -essa

2.2.1. -ARĪU> -er, -ARĪA> -era

Hom el considera el principal sufix de pertinença i dins el camp de la malnonímia ens interessa les aportacions en la formació de ‘ofici’-la de més gran vitalitat-, ‘pertenença o qualitat’, *el Fester*, ‘afecció’ *l'Infanter*, ‘agent i propensió a fer l'acció’, *el Ploroner*, i en la formació de gentilicis de topònims amb vocal final àtona, *Artana*> *Artaner*. El tractarem a fons en l'apartat 3 i sgts.

2.2.2. -ĀTOR> -aire

Hom ha convingut en la introducció per la via de l'occità. El sufix té vitalitat a la Catalunya continental, però no en el valencià, on sols hi documentem *Colombaire* i *Pelaire*, i en el balearic, en *paraire*, *manxaire*, *guixaire* i *xerraire*.³¹

²⁹ *La Badoca* ‘flor del magraner’ (Alcanar-1776), *Carruca* (Almassora), *Margarita la Carruca* (Beniarbeig), *caseta del Curruco* (Bétera), *Matxaco* (Beniarbeig), *Berinoça* (?), Torrent), *Mauruca* ‘filla de Mauro’ (Torrent), *Pelluca* (Cullera), *Cucuca* (Sant Carles), *Peluca* (Castelló); a la Catalunya Nord: *Marraco* (Pontellà) o *Xumaco* (Sant Llorenç de la Salanca).

³⁰ Cal remarcar que aquest apartat de la classificació semàntica del malnoms ve oscilant entre el 20% i el 35% del total dels malnoms en el recull de malnonímia.

³¹ No obstant això, Duarte i Alsina (1986: 80) parlen de la terminació -aire provinent del llatí -ARIU a través del mossàrab i que és possible que haja intervingut en l'extensió d'aquest sufix al país Valencià i a les Illes Balears. Pel que fa a la seua vitalitat i àmbit d'ús, afirma que és en el

2.2.3. *-ĀNU> -à, -ĀNA> -ana*

Sufix que es mostra actiu pel que fa a la formació d'adjectius amb el sentit de 'tendència, predomini de', *Mitjà, Esquerrà*; 'agent o ofici', *l'Escolà, el Sagristà* i, principalment, adjectivador de substantius indicant 'pertinença i gentilici', *l'Ermità, el Valencià*.

2.2.4. *-ISTA> -ista. La moció de gènere mitjançant els sufixos -iste/-ista. Vitalitat o retrocés?*

Considerat el correlat del sufix *-isme* per tant 'individu posseïdor de la doctrina o qualsevol altra qualitat abstracta indicada pel primitiu', *el Carliste*; però, també molt productiu en el camp de la formació de noms d'agent o ofici' i, per tant, paral·lel a *-er*, fins i tot documentem confusió entre *florista/floriste* i la creació *el Florero*.³²

En la nostra base de dades atrobem el sufix *-ista* en 16 ocurrències, la qual cosa comporta un 1,01%, i la formació analògica *-iste*, com a moció de gènere, en 15 ocurrències, 0,95%. A més, atrobem un cas únic de *-isto*.

No formen un corpus el suficientment extens per traure conclusions definitives però si en podem apuntar algunes remarques; en un primer lloc, l'únic malnom històric que tenim documentat és *el Pelut Realiste* (El Puig, 1828); si els reculls estan fets escrupolosament, sense interferències, caldria assenyalar els doblats com ara *el Llavoriste* (Burjassot, 1952 i 1997) / *el Llavorista* (Burjassot, 1981) en el recull de Moreu-Rey; *el Pardalista* (Puçol i Tavernes Blanques) / *el Pardaliste* (Puçol i Torrent) i *el Pardaliste Coixo* (Puçol); *Marmolista* (2 Ulldecona) / *Marmoliste* (Dènia, Algemesí i Sant Carles de la Ràpita); les creacions paral·leles *-isto*, *Gorristo* (Moreu-Rey) i *lo Modisto* (Sant Carles de la Ràpita), i les concurrències amb *-ero*: *el Maquiniste* (Burjassot) / *el Maquinero* (Tavernes Blanques i Vinalesa); *Biciclista* (Tavernes Blanques, Algemesí (2)) / *el Biciletero* (Tavernes Blanques); *Camp del Florista* (atandadors) / *Brosseta Florero, Miguel Florero, el Florero* (atandadors).

Observem, doncs, que la tendència de formar la moció de gènere mitjançant el sufix analògic *-iste* ha perdut la força que sembla tenia al segle XIX; una per la formació de creacions de noms per a activitats del món cultural i religiós amb el recolzament de la formació castellana *-ista*: *Pianista, Retratista, Evangelista, Marmolista*; i altra, per la concurrència amb les formes en *-ero*: *Florero, Maquinero*, o, fins i tot, en *-isto, Gorristo i Modisto*- creació paral·lela en castellà.³³

parlar septentrional de la Catalunya Nord tot i que, diu a la lletra: «A hores d'ara té una productivitat limitada». L'estudi que fem, tot i ser un tant superficial, ens remet a un percentatge d'ús gens menyspreable, tan al recull de la Catalunya Nord, com al dels gentilicis col·lectius del Pallars.

³² El professor Emili Casanova (Duarte i Alsina, 1986: 81) cridà l'atenció sobre la duplicitat formal *-iste*, per al gènere masculí *-ista*, gènere femení; dualitat que documenta ja en el segle XV en textos d'Eiximenis i Jaume Roig, i ja predominant des del segle XVI ençà com a moció de gènere. Els reculls dels malnoms es fan ressó d'aquesta dualitat, vacil·lant en alguns casos –no cal perdre de vista la forma *-ista*, única en castellà–, i concurrent amb la *-o* àtona: *Gorrista/ Gorristo*.

³³ A més de la base de dades, incloem la resta de malnoms atrobats.

2.2.5. -ĪSSA> -essa

Serveix per a formar femenins de noms d'ofici o de títols nobiliaris. Els reculls de malnoms ens presenten una situació diferent a la de la llengua comuna on, sens dubte, ha reculat, *Secretariessa/ secretària*; o bé, s'han lexicalitzat uns determinats models com ara *alcaldessa, abadessa, mestressa* (de casa), més tímidament *metgessa, poetessa o jutgessa*. Anotem: *Boticariessa* (Bétera), *Guardessa, Canongessa* (Burjassot); a la Catalunya Nord: *Pabordessa* (Clairà).

2.3. Sufixació transcategoritzant: gentilicis i adjectivadors intensius

2.3.1. Sufixos adjectivadors de substantius per a la formació de gentilicis (vd. 3.1.3):
-à (vd. 2.2.2), -enc, -eny, -er, -és, -í, -ut.

2.3.1.1. -ĪNU> -í, -ĪNA> -ina

En els reculls malnòmics atrobem el sufix en adjectius indicadors de 'manera', 'espècie' i, especialment, en la formació de gentilicis. Sovint es presenten dues formes concurrents, -in i, dins l'òrbita de la o àtona final, -ino: *Borraxín, Cagarrina*.

2.3.1.2. -ĪNG (germanisme)> -enc, -enca

A més de la designació de gentilicis, *Muserenc*; actua també com a funció aspectiva amb un valor d'aproximació o de tendència, *el Blavenc*.

2.3.1.3. -ĪGNU, -ĪGNA –segons Moll (1952: 190)–/-INĒU, -INĒA –segons Ronjat (Duarte i Alsina, 1986: 114)> -eny, -enya.

-ISTA	-ISTE
Biciclista (Tavernes B., Algemesí (2) / Bicicletero (Tav. B.))	Artiste (Castelló)
Bombista (Bétera)	Barriste (Dénia)
Estraperlista (Algemesí)	Bonziste (Dénia)
Evangelista (Dénia)	Maquiniste (Burjassot) / Maquinero (Tav. B. I Vinalesa)
Llavorista (Burjassot)/vg. Llavoriste	Llavoriste (Burjassot)/vg. Llavorista
Marmolista (Ulldecona (2))	Marmoliste (Dénia, Algemesí, Torrent)// Marbrer (Cat. Nord)
Motorista (Beniarbeig)	Massiste (Algemesí)
Murguista (Dénia)	Organiste (Benissa i Algemesí)
Pardalista (Puçol, Tavernes Blanques)/ vg. Pardaliste	Pardaliste (Puçol, Torrent), Pardaliste Coixo (Puçol)
Pianista (Algemesí)	El Pelut Realiste (El Puig, 1828)
Retratista (Algemesí)	El Carliste (Benicalap)
Viverista (Sogorb)	El Faciste (Almàssera)
Cal Cafetista (Cat. Nord)	
Camp del Florista (Atand.)/ vg. Florero	

Aquest sufix actua quasi exclusivament (Bruguera, 2001: 349) en la formació de gentilicis. Ha sofert la influència dels sufixos amb la terminació *-o* àtona: *l'Alzirenyo*.

2.3.2. Suffixos adjectivadors intensius.

2.3.2.1. -ÖSU> -ós, -ÖSA> -osa.

En tots els casos –adjectivador de substantius, *Neguitós*, de verbs, *Esgarrifós* i aspectiu aproximatiu d'adjectiu, *el Blavós*–, com bé assenyala Duarte i Alsina (1986: 121) «manté la funció que tenia en llatí com a adjectivador indicant 'que té la qualitat o condició expressada pel substantiu al qual s'uneix' amb un cert matís intensiu o d'abundància». I aquesta funció intensiva és la que millor s'avé amb el caràcter del malnom.

A) Trets de caràcter: *El Nerviós* (Beniarbeig), *l'Amorós*, (Ulldecona), *Botijós* (Cullera).³⁴

B) Malalties i defectes: *Gangós* (Dénia), *Gangosa* ('ennassada', Algemesí, Dénia), *Farfallós* (Torrent).³⁵

C) Secrecions: *Mocós* (Cullera, Almassora 'menut'), *Mocosa* (Almassora), *Bavós* (Tavernes B., Castelló, Bétera, Amposta, Dénia), *la Bavosa* (Dénia), *Lleganyós* (Castelló), *Gargallós*.

A la Catalunya Nord: *la Cenrosa* (Montferrer), *la Carmellosa* (Arles), *la Maria Pollosa* (Vilanova de la Raò), *la Pollosa* (Millars).

2.3.2.2. -ÛTU> -ut, -ÛTA> -uda.

Aquest sufix és un adjectivador que expressa possessió abundant de la quantitat expressada pel radical, *Barbut*, *el Pelut*, molt semblant a *-ós* però encara més intensiu. De vegades, es presenta reforçat amb les formes intensives *-rr-*, *-r-*, *el Caparrut*.

Dins de la malnonímia es proverbial les ocurrencies referides a les qualitats físiques: *Banyut*, *Barbut*, *Garrut*, *Nassut*, *Orellut/ Aurellut*, *Panxut*, *Pixut*.³⁶; o, més minses, als trets de caràcter, *Rampellut*.³⁷

³⁴ *Lo Graciós* (Ulldecona), *el Rapós* (Castelló), *el Callós* (Amposta), *el Mentirós* (Algemesí, Castelló, Dénia), *l'Anfadós/l'Enfadós* (Almassora), *Curiós* ('endreçat', Almassora), *el Fatxós* (Almassora).

³⁵ *Farfallosa* (Dénia), *el Pigós*, *la Pigosa* (Castelló, Almassora), *Picosa* (Almassora), *el Picatós* (atandadors), *la Pigatosa* (Algemesí), *Pollossos* (Burjassot), *la Jaca-Pollosa* (Ulldecona), *la Merdosa* (Tavernes B.), *la Cabossa* (Ulldecona), *l'Asquerós* (Castelló), *Fonollós* (Amposta) *el Barrós* (Castelló), *el Borrós* (Castelló), *el Mascarós* (Castelló, Almassora), *Puçós* (Almassora), *el Tinyós* (Castelló), *el Mossegós* 'no parava de mossegar-se l'avantbraç', *Farinós*, *Farinosa* (Dénia), *Pelosa* (Almassora), *Garrós*, *Panós*, *Puçós*.

³⁶ Trets físics: *Mamellut* (Amposta), *Rosa la Mamelluda* (Beniarbeig), *Pelut* (Almassora), *Maria la del Pelut* (Beniarbeig), *Peluda* (Ulldecona), *Peludes* (Cullera), *Garrut* (Algemesí, atandadors, Vinalesa, Castelló, Dénia, Almassora), *la Garruda* (Almassora), *Cabut* (Torrent, Burjassot, Tavernes B., Ulldecona, Castelló), *Cabuda* (Burjassot, Almassora), *Morrut* (Burjassot, Sant Carles, Castelló), *els Morruts* (Torrent), *Nassut* (Cullera, Castelló, Dénia), *la Nassuda* (Dénia), *Barbut* (Benissa, Dénia), *Dentut* (Benissa), *Palut* (Castelló), *Panxut* (Benissa), *Bossut* (Benissa), *Cellut* (Ulldecona), *Rabassut* (Sant Carles), *el Camallut* (Castelló), *l'Escaporrut* 'xato' (Castelló), *Orellut* (Castelló, Almassora), *Aspatlut* (Alcanar-1840), *el Gepelut* (Dénia), *el Menut* (Almassora), *Patut/ Patuda* (Almassora). A la Catalunya Nord: *Bossut* (Banyuls de la Marenda, Ceret, Sansà), *la Bossuda* (Sureda), *Carassut* (Llívia, la Tor de Querol), *Pelut*, *la Peluda* (Port Vendres, Sant Genís), *Borruts* (Vernet), *Mostatxut* (La Torre del Bisbe), *Orellut* (Torrelles, Urbanyà), *el Camellut* (Vinçà).

2.3.2.3. ĀTU, -ĀTA > -at, -ata

El que ha estat la desinència del participi passat dels verbs de la primera conjugació, després d'adjectivar-se es substantivà. Per a la malnonímia, però, s'aprofita el valor intensiu que sovint expressa la relació de 'proveït' referit al primitiu que forma adjectius a partir de substantius: *Barbat, Pigat, el Ratllat* connotant una certa intensitat pejorativa.³⁸

2.4. Formació d'ordinals: -è/-ena, el Seté (la Pobla de Farnals, 1838) o el Seteno (Massa-magrell, 1948).

Tret del quatre primers ordinal *-primer, segon, tercer i quart-* la resta dels numerals ordinal es formen a partir del cardinal corresponent, en algun cas amb lleugeres alteracions formals *-deu>desè-*, amb l'adició del sufix *-è/-ena*.³⁹

3. Estudi dels sufixos que presenten una casuística ben pròpia del malnom valencià

3.1. El doblat -er/ -ero i llurs satèl·lits: -à/-ano, -l/-ino, -eny/ -enyo.

L'estudi dels doblats genuïns i en *-o* àtona final s'ha fet tenint en compte dos variables: una la freqüència d'ús segons el grup semàntic i les tendències segons cada localitat. A tal efecte presentem una taula dels totals d'ocurrències i el seu repartiment entre els grups semàntics més importants quantitativament. I una segona taula comparativa, tot classificant els resultats segons predomine *-ero* sobre *-er* o viceversa, o, en tot cas, si els seus usos van

³⁷ Trets caracterials: *Perdut* ('de mala vida', Benissa), *Xorrut* (Sant Carles), *Xurru* (Amposta), *Cabut*. A la Catalunya Nord: *el Punxut* (Cornellà de la Ribera), *el Tossut* (Planès), *el Testut* (Talteüll).

³⁸ Malalties i defectes físics: *el Mellat* (Beniarbeig, Benissa, Vinalesa, Castelló), *de la Mellada* (Alcanar, 1840) *el Pigat* (Beniarbeig, Sant Carles, Castelló, Almassora), *el Pelat* (Beniarbeig, Tavernes B., Benissa, Ulldecona, Castelló, Alcanar-1824, Dénia, Almassora), *el Pelat de Galban* (Castelló), *la Pelada* (Tavernes B.), *la Peladeta* (Algemesí), *el Pintat* (Beniarbeig, Benissa, Dénia), *el Planxat* (Algemesí), *el Ratat* 'pigota' (Algemesí, Torrent, Llosa de R., Ulldecona, Castelló, Dénia), *Ratllat* (Algemesí, Castelló, Dénia), *Xato Grapat* (Algemesí), *l'Esgarrat* (atandadors, Burjassot, Benissa), *el Desgarrat* (Castelló), *el Gelat* (Benissa, Castelló), *el Torrat* (Benissa, Castelló), *el Xapat* 'poca alçada' (Benissa), *la Pentinada* (Ulldecona), *l'Enfaixat* (Ulldecona), *el Mascarat* (Ulldecona), *el Baldat* (Castelló), *el Degollat* (Castelló), *l'Esbarrat* (Castelló), *el Panat* (Castelló), *el Suat* (Castelló), *el Morrat* 'catxo' (Bétera), *Punxat* (Amposta), *lo Cagat* (Amposta), *el Bragat* (Dénia), *l'Enxisat* (Dénia), *el Repicat* (Dénia), *del Rodat* (Dénia), *el Serrat* (Dénia), *el Toscat* (Almassora). A la Catalunya Nord: *El Gravat* 'verola' (Banyuls de la Marenda, Millars, Sant Llorenç de la Salanca, Vilanova de la Raó, Clairà, Bompàs), *l'Anna Gravada* (Cotlliure); *l'Esquilat* (Vallmanya); *Guillats* (Vernet).
Circumstàncies: *Casat* (Ulldecona), *lo Viciat* (Ulldecona), *lo Salat* (Sant Carles), *el Reganyat* (Dénia).

³⁹ Val a dir que junt a la forma amb sufix, podem atrobar molt vives les formes *quint, sext, setí, octau*. De totes maneres constatem la tendència, detectada ja en llatí, de substituir els ordinal pels cardinals corresponents, *el segle vint*, o les perífrasis del tipus *el que fa deu*, per la qual cosa dona gust atrobar exemples reflectits en la malnonímia referint-se a l'ordre de naixement: *el Seté* o *el Seteno* -en aquesta darrera variant atrobem la vinculació amb els sufixos amb *o* àtona final.

parells. Per al resultats geogràfics, només hem tingut en compte les localitats amb més de 25 ocurrences.

TAULA I: ocurrences totals i repartiment per grup semàntic

Sufixos	Total	%	ofici	%	afecció	%	topònim	%	gentilici	%	0	%
-ER	495	31,39	464	29,42	22	1,39	2	0,13	2	0,13	2	0,13
-ERO	703	44,58	527	35,42	73	4,63	8	0,50	49	3,11	38	2,41
-À	68	4,31	12	0,76	24	1,52	1	0,06	26	1,65	1	0,06
-ANO	103	6,53	6	0,38	11	0,70	10	0,64	41	2,60	8	0,51
-Í	48	3,04	-	-	-	-	-	-	31	1,97	2	0,13
-INO	20	1,27	-	-	1	0,06	-	-	6	0,38	-	-

TAULA II: distribució per localitats amb més de 25 ocurrences.

LOCALITAT	TOTAL	-ER	%	-ERO	%	Predomini - diferència
ALBUIXEC	26	11	42,30	9	34,62	+ER/ 7,68
ALGEMESÍ	93	26	27,96	43	46,24	+ERO/18,28
ALMASSORA	108	28	25,93	54	50,00	+ERO/24,07
AMPOSTA	44	14	31,82	12	27,27	+ER/4,55
BENIARBEIG	35	13	37,14	10	28,57	+ER/8,57
BENISSA	55	9	16,36	30	54,55	+ERO/38,19
BÉTERA	58	21	36,21	26	44,83	+ERO/8,62
BURJASSOT	101	35	34,65	50	40,50	+ERO/5,85
CASTELLÓ	94	16	17,02	54	57,45	+ERO/40,43
CULLERA	38	9	23,68	23	60,53	+ERO/36,85
DÈNIA	129	31	24,03	64	49,61	+ERO/25,58
LLOSA DE RANES	26	5	19,23	17	65,38	+ERO/46,15
MASSAMAGRELL	40	12	30,00	18	45,00	+ERO/15
MASSARROJOS	33	16	48,48	9	27,28	+ER/21,20
MONTCADA	62	26	41,94	24	38,71	+ER/3,23
PUÇOL	57	17	29,82	22	38,60	+ERO/8,78
S. CARLES d.I. R.	52	11	21,15	21	40,38	+ERO/19,23
TAVERNES B.	56	21	37,5	21	37,50	ER=ER
TORRENT	55	15	27,27	28	50,91	+ERO/23,64
ULLDECONA	121	43	35,54	33	27,27	+ER/8,27
VINALESÀ	43	12	27,91	24	55,81	+ERO/27,90

Una lectura de la taula ens assabenta que només en sis dels 26 pobles hi ha un predomini del sufix *-er*, tret del cas excepcional de Massarrojos on supera a *-ero* en 21,20 punts; aquest predomini és dona sense sobrepassar els nou punts: Montcada/ 3,23, Amposta/ 4,55, Albuixec/7,28, Ulldecona/8,27 i Beniarbeig/ 8,57 punts; en resten igualats només en Tavernes Blanques. Tota la resta, 19 localitats, queden dins el domini del sufix *-ero*. Per a una major comprensió els hem agrupat per llur intensitat de menor a major: entre 1 i 10 punts, Bétera, Burjassot i Puçol; entre 11 i 20, Algemesí, Massamagrell i Sant Carles de la Ràpita; entre 21 i 30, Almassora, Vinalesa i Torrent; entre 31 i 40, Benissa, Castelló de la Plana i Cullera; i, excepcionalment, amb 46, 15, la Llosa de Ranes. No hi ha una clara relació geogràfica; no obstant això, dins de la comarca de la Marina Alta, les grans poblacions com ara Dènia, cap comarcal i Benissa estarien dins del predomini d'*-ero*,

mentre que Beniarbeig es troba dins del predomini relatiu d'*er*; l'Horta presenta un panorama més equilibrat entre ambdós sufixos, predomina *er* sense sobrepassar els vuit punts en Albuixec i Montcada, Massarrojos presenta un predomini excepcional d'*-er* (21,2 punts), emparellats en Tavernes Blanques i un predomini lleuger d'*-ero* en Burjassot, Puçol, Bétera –tot i pertànyer al Camp de Túria, fita amb Montcada–, més elevat en Massamagrell, arribant als 27,90 punts de Vinalesa; més elevat és el predomini d'*-ero* en Torrent (l'Horta Sud), Cullera (la Ribera Baixa) i la Llosa de Ranes (la Costera); la Plana Alta, amb els reculls d'Almassora i Castelló, presenta un elevat predomini del sufix *-ero*, per damunt dels 24 punts, fins arribar als 40 de Castelló; finalment, les poblacions de les Terres de l'Ebre mostren una espècie de polarització, Amposta i Ulldecona amb un lleuger predomini del sufix *-er*, sense sobrepassar els cinc punts en Amposta i els nou en Ulldecona, i, al pol oposat, Sant Carles de la Ràpita amb un clar predomini d'*-ero*, prop dels 20 punts assimilable al resultat d'Almassora.

3.1.1. Els malnoms del camp semàntic dels oficis

Analizarem en aquest apartat els sufixos *-er* i *-ero* i llur competència entre ells per abastar entre tots dos el 89,68% de les ocurrences del camp semàntic dels oficis, ocupacions i, per extensió, afeccions. Un cert retrocés del sufix genuí *-er*, front al popular i innovador, i per tant preferit per la malnomínia, *-ero* ens ha mogut a intentar sistematitzar les intuïcions que tenim al respecte fruit d'altres reculls de malnoms. La graella següent consta de cinc columnes; en la columna de l'esquerra figuren els malnoms que només mantenen el sufix *-er* (79 malnoms diferents); en les dos següents, s'exposen acarats els dobles (62 parelles); i, les dues columnes de la dreta mostren la relació dels malnoms que només documentem, per ara, amb el sufix *-ero* (199 malnoms). Entre parèntesi expressem el nombre d'ocurrences atrobades en cada cas; ressenyem si hi ha algun testimoni pretèrit amb la població i any del document; i, en alguns casos donem compte del nom de la població, bé perquè siga molt proclive a la utilització del prefix assenyalat o tot el contrari; en tot cas, caldrà tenir en compte el que vam expressar en el comentari a la taula referida a les localitats buidades. En altres casos s'hi ressenyen les homonímies existents en una localitat i el procediment seguit per superar-lo –sempre seguint els comentaris dels autors dels reculls.⁴⁰

Taula III: Acarament entre els sufixos *-er/ -ero*.

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
Abelloter (1)	Barber (10) Dénia: el = de la Xara/ el =	Barbero (2) Dénia: el =	Allero (3)	Almellero (1)
Aiguader (3)	Barquer (1)	Barquero (1)	Anguilero (1)	Arenero (1)
Aiguardenter (2)	Bataner (1), 1743	Batanero (2)	Arriero (5)	Artillero (2)
Aladrer (3)	Boter (9) Castelló (1)	Botero (3) Castelló (1)	Avellanero (1)	Baciero (1)

⁴⁰ v.g. a Dénia, *el Barber/el Barber de la Xara* però *el Barbero* o a Almassora, *Peixcater* 'venedor de peix', però *Peixcatero* 'encarregat en la fàbrica de peix'; també a la mateixa població, *el Forner*, però *el Fornero* atribuït a un familiar de *la Fornera*.

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
Albarder (1)	Botiguer (2)	Botiguero (1)	Balisaquero (1)	Ballero (1)
Alfarser (1) vg. Herbasser	Cadirer (8), 1791 Amposta (1)	Cadirero (5) Amposta (1)	Baratero (1)	Barquillero (1)
Algepser (7) Algesero, 1822	Campaner (5)	Campanero (9) Montcada, 1806	Barraquero (7)	Bassurero (1) Vg. Femater
Astorer (1)	Canyisser (1) Burjassot, 1981	Canyissero (1) Burjassot, 1997	Batero (1)	Baülero (1)
Badeger (1)	Carabiner (1) Almassora	Carabinero (3)	Boero (2), Bouero (2)	Bombero (5)
Budeller (1)	Carboner (9)	Carbonero (2) Benissa	Bonyiquero (1)	Borrasquero (1)
Bunyoler (1)	Carceler (1)	Carcelero (1) València, 1839	Borreguero (1)	Bossero (1)
Cabacer (1)	Carreter (11) Tavernes B.: el = de Jolvi/el = de Vicentico Albuixec: el = del Forn/ Uïssó el =	Carretero (4) Montcada, 1823 Godella, 1827 Puçol Sant Carles de la Ràpita	Botifarrero (3) Botifarronero (2)	Broculero (1)
Calciner (5)	Ceber (1) Bétera, 1981	Cebero (5)	Brossero (1) Vg. Herbasser	Caballero (2)
Calderer (5)	Cendrer (1) Burjassot, 1981	Cendrero (2) Burjassot, 1952-97	Cabellero (1)	Cabrero (7)
Cansalader (2)	Cisteller (3) Ulldecona: lo =/ Elies lo = .	Cistellero (2) Dénia, Vinalesa	Cacauero (8)	Cafetero (1)
Canterer (3)	Coeter (2)/ Cueter (1) Rafelbunyol, 1811- el =	Coetero (1) Llosa de Ranes Cuetero (1) Rafelbunyol, 1816: Pango el =	Calcero (1)	Calcetero (1)
Capeller (1)	Corder (3) Godella, 1855	Cordero, lo (1) Ulldecona	Calessero (1)	Camarero (1)
Carasser (1)	Corretger (14) Correcher (1) Xulilla	Corretgero (1) Vinalesa: els =	Camero (1)	Caminero (5)
Carnisser (22) Dénia: el = de la Xara/ el = de Xàtiva/ el =. Montcada: el = / el Xulo = .	Cristaler (1) Dénia	Cristalero (1) Foios	Canonero (1)	Cantero (2) Benimàmet, 1841
Casiller (1)	Espardenyer (15)	Espardenyero (1)	Cantinero (1)	Canyero (1)

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
	Montcada, 1801 Massarrojos, 1874	Torrent		
Cedacer (1)	Estanquer (18) Rafelbunyol, 1771/ Massamagrell, 1814/ Burjassot, 1842	Estanquero (6) Paterna, 1762 Benifaraig, 1839	Caragolero (3)	Caramelero (1)
Colomer (1) Colombaie (1)	Ferrer (19)	Ferrero (5) Almassora, Benissa, Bétera, Castelló, Ulldecona	Carotero (1)	Carrero (3)
Conseller (1) Foios, 1805	Fideuer (1) Castelló	Fideuero (3)	Cartero (9)	Casero (3)
Cordeller (1)	Formatger (1) Bétera, 2000	Formatgero (4)	Cassinero (1)	Cassolero (1)
Costaler (1)	Forner (27)	Fornero (3) Almàssera, Almassora, Castelló	Castanyero (4)	Castellero (1)
Cuiner (1)	Fuster (14) Montcada, 1800 Foios, 1813	Fustero (2) Bétera, 2000 Almassora	Cerero (1)	Cerrajero (1)
Cullerer (1)	Garrofer (1) Beniarbeig	Garrofero (5)	Cigalero (1)	Cigroner (1)
Delmer, el (1) Massamagrel l, 1839	Granerer (11)	Granerero (3) Almassora, S.C. de La Ràpita, Dénia	Clavero, el (1) Almàssera, 1849	Coconero (1) ' venedor d'ous'
Donçainer (1) Montcada, 1804	Herbasser (6) Vg. Alfarser	Herbero (7) vg. Brossero	Cocotero (1)	Cojonero (1)
Esbarder (2) Albarder (1)	Llumener (4) Gen. P.Valencià	Llumero (1) Cullera	Colero (11)	Colominero (1)
Fabriquier (1)	Mariner (3)	Marinero (1) Albuixec, 1773	Consumero (5)	Corero (1)
Fariner (3)	Mitger (2) Almàssera Ulldecona	Mitgero (1) Benaguasil	Corsetero (1)	Cosinero (1)
Filaner (2)	Moliner (14) Dénia, Almassora, Rafelbunyol, 1802	Molinero (11) Dénia, Almassora, Foios, 1817	Cotillero (1) València, 1788	Cotonero (2)
Flauter (1)	Monger (1) Rocafort, 1849	Mongero (1) Dénia	Cotxero (2)	Cuquero (5) Massamagrell, 1782/ Rafelbunyol,

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
				1817/ Pobla de Farnals, 1827
Fontaner (1)	Olier (4) Algemesí, Almassora	Oliero (5) Ulldecona	Curandero (2)	Dallero (1)
Foguer (1) Foguerer (2)	Paler (2) Albuixec, 1792	Palero (1)	Datilero (2)	Dianero (2)
Fosser (1)	Pardaler (2) Albalat, 1839	Pardalero (1) Albalat, 1784	Drapero (1)	Droguero (1)
Gracier (1)	Pasteler (3) Ulldecona Pastisser (2) Dénia, Burjassot	Pastelero (1) Llosa de Ranes Pastissero (1) Cullera	Escopetero (1)	Espartero (1)
Guitarrer (1)	Masover (2) Castelló, Ulldec.	Masero (3)	Estenallero (1)	Faixero (3)
Jornaler (1)	Peixcater (1) Almassora 'venedor' Pescater (2) Ulldecona: lo= Vicente lo=	Peixcatero (1) Almassora 'encarregat' Peixero (1) Vinalesa	Fanalero (1)	Farero (1)
Llanterner (2)	Pinzeller (1)Dénia	Pinzellero (3)Benissa/ Ulldecona (2)	Farguero (1)	Farigolero (1)
Llinyater, el (1) Almassora	Plater (2)	Platero (2)	Farolero (1)	Favero (3)
Lligaller, el (1) S.Carles de la Ràpita	Porter (1)	Portero (1)	Figuero (10)	Filero (4) La Pobla de Farnals, 1824- 1826
Mandader (1)	Pregoner (2) Burjassot Almassora	Pregonero (1) Ulldecona	Fontero (1)	Frutero (1)
Hostaler (1) Emperador, 1839.	Quinquiller (3)	Quincallero (1) Quinquillero (1)	Galletero (1)	Gallinero (5)
Matalafer (6) Matalaper (2)	Rajoler (5) Q. d Poblet, 1841 Rejoler (1) Ulldecona	Rajolero (1) Torrent	Ganadero (1)	Ganxero (1)
Minyoner (1) Rocafort, 1849	Rellotger (2)Bétera Algemesí Relonger (2)Dénia, Amposta	Relojero (1)Dénia	Gasoliner (1)	Gatero (1)

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
Nevater (1) Puçol, 1729	Sabater (10)	Sabatero (4) Llosa de Ranes, Benissa, Cullera, Almassora	Gorrero (4) Massamagrell, 1807/ vg. Gorrista/-isto	Granotero (2)
Nyeuler (1)	Saboner (5) Tavernes Blanques, 1839	Sabonero (1) Foios	Guerrillero (1)	Guionero (1)
Obrer (5) Museros, 1791 L'Obrer de Vila	Sardiner (1) P.V.	Sardinero (2) _S.C. de la Ràpita, Castelló	Gurrintero (1)	Hostiero (1)
Paeller (2) Cullera Almassora	Sarrier (1) Montcada, 1804 Sarier (10) Benimàmet, 1841	Sariero (3) Dénia, Algemesí, Ulldecona	Ingeniero (1)	Joyero (1)
Palleter (9) General P.V.	Sedacer (1) Castelló	Sedacero (1) Benissa	Lejiero (1)	Lletero (1) S.C. Ràp. Letxero (2) Dénia S.C. de la Ràpita
Pallisser (1)	Segoner (1) Burjassot, 1997	Segonero (9) Burjassot, 1952 Benifaraig, 1823	Ligero (1), 1810	Llandero (1) Dénia Llaunero (1) Ulldec.
Palmiter (2)	Saliner (4) Puçol, 1822 Almassora	Salero (4) P.V. Almassora	Llatero (1)	Llimonero (4)
Panader (2) Beniarbeig, P.V.	Sequier (1)	Sequero (1) Cast.	Llonganissero (1)	Llosero (1)
Panerer (1)	Sifoner (1) Dénia	Sifonero (1) S.C. de la Ràpita	Masero (4) Montcada, 1828	Mandonguillero (1)
Pedrapiquer (3) Benifaraig, 1774	Taüter (1) Ataüter (3)	Taütero (2) Bétera, Castelló	Mantecadero (3)	Mantero (2)
Piper (1) Cases d. Bàrcena, 1806	Tender (4) Museros, 1779 Rafel., 1806 Godella, 1813	Tendero (5) Montcada (1800) Borbotó (1828) Alfara (1828)	Maquiner (2)	Marquero (1)
Porcater (2)	Tintorer (3)	Tintorero (1)	Melero (8) P.V.	Melonero (1)
Quadrader (2) Montcada, 1746	Tonyiner (3)	Tonyinero (1) Algemesí Tollinero (1) P.V.	Melvero (1)	Mentirero (1)

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
Saoner (1) Tavernes Blanques, 1839	Tramusser (7) Alfara, 1820 Rafelbunyol, 1836 Albuixec, 1849	Tramussero (1) Algemesí	Merdero (5)P.V.	Mesonero (1) Emperador, 1817
Seller (4) Rafelbunyol, 1877	Vaquer (1) Almassora	Vaquero (8) Pobla de Farnals, 1789	Morquero (2)	Morrero (2) Montcada, 1803
Sombrerer (4)			Nabero (1)	Navaixero (1)
Sucrer (6) Montcada, 1803 Almassora Algemesí Ulldecona: Sucrenyo			Olivero (1)	Ouero (1)
Tabaler (4) Almassora			Ovellero (1)	Pallero (3)
Tapisser (2)			Pallussero (2)	Palmero (2) S.C. Ràpita, Ulldecona
Tarroner (1) Amposta Torroneer (1) Tavernes Blanq.			Pamblanquero (1)	Panero (2) Almassora, Cast.
Taulader (1) Amposta Teuler (1)Dénia			Pansero (4)	Panyero (3) P.V.
Tauleller (1)			Papero (1)	Paraigüero (1)
Torner (1)			Parrandero (1)	Pataquero (2) Bétera, Ulld.
Torrater (3) Beniferri, 1828			Pebre-rogero (1)	Pilero (1)
Traginer (1)			Pimentonero (1) CamíMont., 1792	Piquero (1)
Trinqueter (3) Bétera, Almassora, Ulldecona			Placero (2)Almassora Ulldecona	Platanero (1)
Villuter (1) Museros			Platillero (1)	Poalero (1)

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
Vinader (1)Dénia Vinater (2) Tavernes Blanq., Algemesí			Poero (2)Almassora Castelló Pouero (1)Bétera Povero (1)Amposta	Polero (2)

	Pollero (1)	Polpero (1)
	Pomero (1)	Porcelanero (1)
	Porquero (3) Godella, 1895	Potrero (3) Benimàmet, 1825 Alboraia, 1870
	Queraïllero (1)	Quixalero (1)
	Raimero (2)	Randero (2)
	Ranxero (1)	Rastollero (1)
	Ratero (2)	Recadero (1)
	Rollero (2)	Rosariero (2)
	Rosquillero (1)	Safranero (3)
	Saladurero (1)	Salamonero (1)
	Salsero (3)	Sandunguero (1)
	Saquero (2) vg. Balisaquero	Sedero (2)
	Sequero (3)	Serraüirero (1) Almassora
	Sopero (1)	Soquero (1)
	Tabaquero (2) Albuixec, 1836	Tabernero (2)
	Taronger (3)	Tartanero (11)P.V. Rafelbunyol, 1817 Massamagrell, 1831
	Terrero (2)	Torero (9)
	Torrero (1)	Tramviero (6) Massamagrell Tramviàrio (1) Massamagrell
	Trapero (1)	Ventero (4)

I -ER	II -ER	-ERO	III -ERO	III -ERO
			Emperador, 1786 Benimàmet, 1813 Museros, 1815	
		Verdulero (2)	Vetero (1)	
		Vinagrero (4)	Volantinero (1)	
		Xiquillero, el (1) Ulldecona	Xocolatero (10), 1578/ Montcada, 1882	
		Xorrisero (1)	Xufero (3) l'Horta, S.C. de la Ràpita	
		Xurrero (3) Dénia, Algemesí, S. C. de la Ràpita		

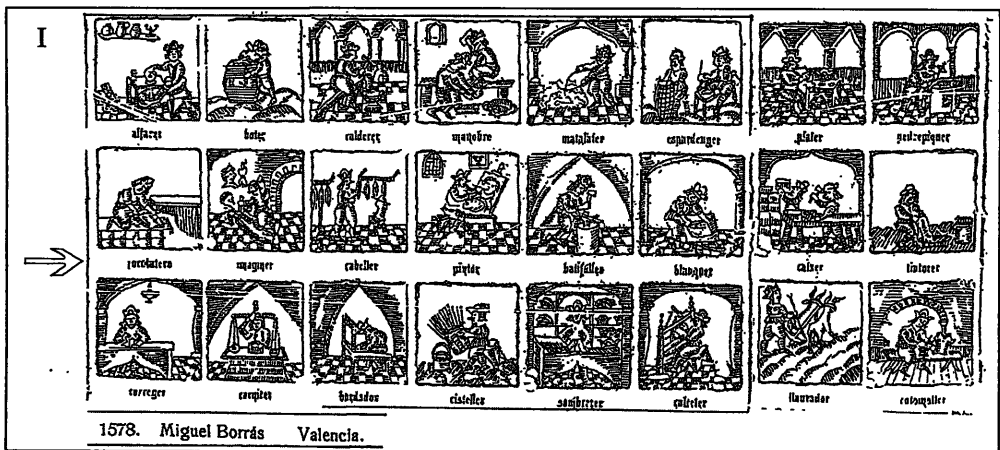
Per tal de valorar els resultats ressenyats a la taula cal valorar la capacitat de generació de noms d'oficis per a la qual cosa dividim el nombre d'ocurrències amb el nombre d'oficis o afeccions diferents i així hem obtés per al sufix *-er* una productivitat mitjana de 6,94 ocurrències per nom i per al sufix *-ero*, 3,33 ocurrències per nom, la qual cosa vol dir que el sufix *-ero* s'avé amb molta facilitat per a la creació de noms d'una manera individual responent a la necessitat dels "batejadors"; el sufix *-er*, però, té un major consens social en el sentit que emprava el terme Saussure. Només cal esmentar que del sufix *-er* comptabilitzem 45 oficis diferents amb una sola anotació, mentre que del sufix *-ero*, en fem 121, si encara afegirem els oficis amb dues anotacions, *-er* s'incrementaria fins a 57 noms i, en canvi, *-ero*, fins 153.

Encara més a favor de l'individualisme que esdevé creador en el camp dels malnoms, que com ha estat manta vegades dit, una vegada creats només han d'estar acceptats per la comunitat, més aviat reduïda, del motejat; els processos creatius en el camp del lèxic comú precisen d'acord social que abaste un gran nombre de parlants i sempre de la mà d'una autoritat i amb un procés dilatat en el temps. Aquesta dualitat la podem copsar en la quantitat d'anotacions que registra cada sufix: per al sufix *-ero* tan sols atrobem cinc malnoms que tenen 10 o més anotacions, *Colero* (11), *Molinero* (11), *Tartanero* (11), *Figuero* (10) i *Xocolatero* (10); s'acosten només *Campanero* (9), *Cartero* (9), *Segonero* (9), *Torero* (9), *Cacauero* (8), *Melero* (8) i *Vaquero* (8).

En l'àmbit del sufix *-er*, atrobem 14 malnoms que tenen o sobrepassen a pleret les 10 anotacions: *Forner* (27), *Carnisser* (22), *Ferrer* (19), *Estanquer* (18), *Espardenyer* (15), *Corretger* (14), *Fuster* (14), *Moliner* (14), *Carreter* (11), *Granerer* (11), *Sarier* (11), *Barber* (10), *Sabater* (10) i fitant, *Boter* (9), *Carboner* (9), *Cadirer* (8) i *Tramusser* (7).

Per una altra banda, els doblats de malnoms amb *-er/-ero* ens assabenten d'un altre aspecte: la major o menor capacitat d'innovació i diem que els malnoms amb el sufix *-er* semblen lexicalitzats i anclats per a la productivitat malnonímica perquè són els que més pateixen la competència de les noves remotivacions; és a dir, els noms d'oficis amb el sufix genuí *-er* esmentats més amunt perden ocurrències a costa dels més innovadors, des del punt de vista onomàstic, en *-ero*. La competència és anecdòtica, si més no, en *Espardenyer* (15)-*Espardenyero* (1), *Corretger* (14)-*Corretgero* (1), *Fuster* (14)-*Fustero* (2), *Forner* (27)-*Fornero* (3), *Barber* (10)-*Barbero* (2), *Carboner* (9)-*Carbonero* (2) o *Tramusser* (7)-*Tramussero* (1); el procés va prenent més cos en *Ferrer* (19)-*Ferrero* (5), *Estanquer* (18)-*Estanquero* (6), *Carreter* (11)-*Carretero* (4), *Sabater* (10)-*Sabatero* (4) o *Granerer* (11)-*Granerero* (3); l'aparellament està a punt de consumir-se en *Cadirer* (8)-*Cadirero* (5) o *Moliner* (14)-*Molinero* (11); i ja consumat en els casos d'*Herbasser* (6)-*Herbero* (7) (afegim-hi *Brossero* (1)), *Olier* (4)-*Oliero* (5), *Tintorer* (3)-*Tintorero* (7) o *Campaner* (5)-*Campanero* (9); i, finalment, resten anecdòtics els casos en *-er* en *Segoner* (1)-*Segonero* (9), *Vaquer* (1)-*Vaquero* (8), *Ceber* (1)-*Cebrero* (5) o *Garrofer* (1)-*Garrofero* (5).

Però tot aquest procés de retrocés del sufix genuí i ascens d'*-ero* en el camp de la llengua col·loquial i per extensió en el de la malnonímia, no s'entén sense una perspectiva diacrònica i una concepció polièdrica on es conjuminen diferents processos i factors; la primera documentació que tenim de l'ofici de "xocolater" és gràcies a l'auca d'*Arts i oficis* eixida de la impremta valenciana de Miguel Borràs en l'any 1578 —la 1era doc. al *DCVB* i al *DECAT* és per a *xocolate*, el 1695, i, per a l'ofici, el 1892— on només consta un ofici amb el sufix *-ero* escrit a més amb una ultracorrecció gràfica, *Jocolatero*. No cal insistir que el tal producte va ser introduït en l'antic regne de València des del regne de Castella procedent de Mèxic.

Però, si observem detingudament les auques referents als segle XIX podrem copsar-hi la procedència d'alguns dels productes que eren venuts al mercat i, especialment, pregonats pels carrers.⁴¹ Així ja podem establir un primer pas, el sufix *-ero* entrà en el nostre sistema

⁴¹ Només ressenye els pregons referits a productes forans, o bé s'empra el castellà o imitació d'altres parlars: (*Pregones de Valencia*, 1825) "1. Al pan de Mallorca", "5. El Diario de hoy", "13. Mantas de Palensia", "15. Leche de cabra, à la leche.", "17. Al café caliente.", "20. Formache de tronchon.", "25. Tinta fina de escribir.", "32. Santi de guixi barati."; (*El mercat*

deValencia,1859) "1. El café caliente.", "3. Leche de cabra, à la leche.", "7. Paaan", "9. Al buen chorizo de Extremadura", "25. Pan de Mallorca.", "36. Nueces de Aragón."

lingüístic de la mà del oficis lligats a la venda ambulant de productes forans, bé de les comarques de l'interior: llet, formatge, mel; de l'Aragó: formatge, nous; o del regne de Castella: mantes, embotits, xocolate, café; contràriament, mantenen el sufix *-er* els oficis que precisen d'un obrador, d'una especialització tècnica i d'ordenació gremial. Per tant, una vegada naturalitzat el sufix *-ero* amb un caràcter innovador, el sufix genuí *-er* restà lexicalitzat en el camp de les creacions populars –no així en la llengua normativa–, per tant no s'hi posarà cap reticència a l'entrada de nous neologismes deguts a l'ampliació de l'admi-

OFISIS Y PROFESIONS

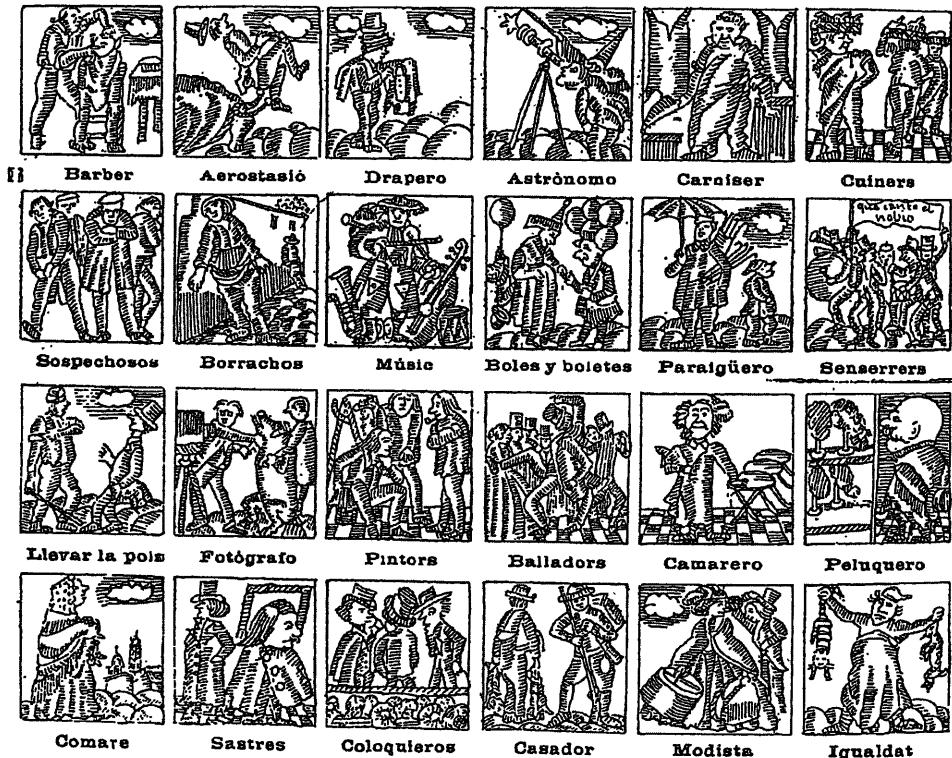

Fig. 25

Rusafa: Imprenta de Piles. Año 1870.

nistració de l'estat amb noves funcions i serveis públics: *Cartero, tartanero, consumidor, bombero, camarero, cotxero, arriero, fanalero, farolero*, o de les modes i nous entreteniments *corsetero, cotillero, faixero, cassinero* creats des de mitjans del segle XIX amb una clara empremta castellana. A aquestes professions s'uniran les pròpies que els nous avanços ens imposen ja en ple segle XX: *gasolinero, butanero, tramviero, serraürero, lejiero, llandero, maquinero*. A més troben el món infantil i juvenil de les llepolies: *almellero, datilero, cacauero, barquillero, castanyero, figuero, llimonero, mantecadero, pomero, rosquillero, xurrero*.⁴²

⁴² Una ullada al recull de noms d'oficis apareguts a les auques valencianes del segle XIX, als malnoms documentats en els segles XVIII i XIX (vid. taula) i el recull de malnoms del segle XIX apareguts en col·loquis i sainets aplegat pel professor Joaquim Martí Mestre (1994)

Amb aquest procés d'adopció del sufix *-ero* tot al llarg dels segles XVI al XIX s'uneix una altra adopció, la vocal *-o* àtona, en el camp de la formació dels hipocorístics i que es projectarà sobre els noms d'ofici tradicionals manllevant una nova possibilitat de desfer homonímies i remotivar noms ja desgastats sense que manque l'oportuna càrrega humorística del malnom, així naixeran els impensables *ferrero*, *fustero*, *fornero*, *granerero*, *moliner*, *sabatero* o *sariero* i aplegarà com veurem més avant a la formació dels nous gentilicis amb un sufix innovador: *canetero*, *alboraiero* o *foiero*.

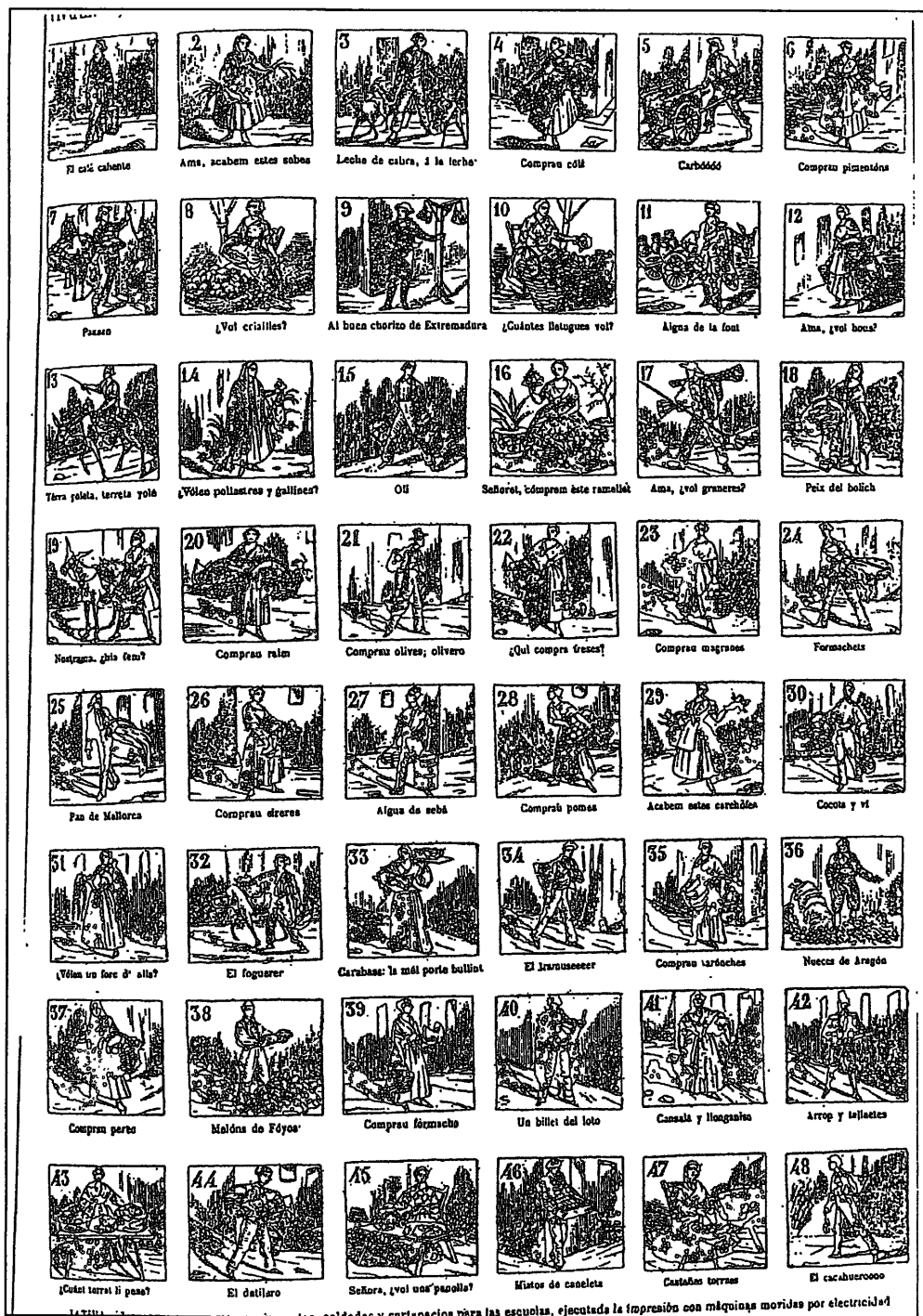
3.1.1.1. Estudi contrastiu amb la situació sufixal a la Catalunya Nord

Tot seguint el recull de Pasqual Tirach (2001) aparegut en el resum de la seua tesi doctoral, *Les surnoms catalans*, només hem tingut en compte els oficis, dedicacions i, en altres casos, afeccions que tenen correspondència amb ocurrències del nostre recull. Així han estat assenyalats 72 lexemes diferents que pel que fa als sufixos emprats es distribueixen així: *-er*, 57,9%; *-aire*, 25%; *-ero*, 13,16%; *-à*, *-eno* i *-ista*, amb només un cas cadascun, 1,3%. El sufix *-er* mostra una gran vitalitat representant més de la meitat dels lexemes triats; presenta, a més, 22 correspondències amb els mateixos lexemes del nostre recull *-Aiguader*, *Fidoer*, var. *Fideuer*, *Sarrier*, var. *Sarie-*; manté en 21 casos el sufix mentre que al nostre recull es cedeix a favor d'*-ero*, *Boer/Boero*, var. *Bovero*, *Bouero*, *Xicolater/Xicolatero*, *Tartaner/Tartanero*; i presenta la forma genuïna *Marbrer* front al radical castellà *Marmolista/ Marmoliste*.

La presència quantitativament més nombrosa del sufix tradicional *-er* no ens deu de desviar l'atenció sobre els altres dos sufixos que tenen un caràcter més jove i innovador. El sufix *-aire* apareix concurrent en quatre dobles (*figuetaire/figueter*, *Sabataire/Sabater*, *Sarriaire/Sarrier* (2oc.) i *Talpaire/Taupero*) i apareix divergent respecte del nostre recull en 19 casos: 11, on nosaltres mantenim *-er*, *Guixaire/Algepser*, *Matalassaire/Matalasser*, var. *Matalaper*, *Matalafer* i 8, on innovem amb *-ero*, *Figuetaire/Figuero*, *Oliaire/Oliero*, *Filaire/Filero*.

El sufix *-ero*, almenys en el seu resum publicat, no és tractat explícitament en l'apartat de sufixació més comuna en la formació de noms de professions. Malgrat això, entenc que el sufix entraria dins del nombre de castellanismes, no gens menyspreables, que es detecten entre la malnonímia nordcatalana; alguns d'ells de caràcter històric, segle XVI ençà i d'altres deguts al moviment migratori provocat pel fi de la contessa civil (1936-39). Es comptabilitzen nou correspondències, com ara *Cacauero*, *Aspartero* (var. *Espartero*) o *Torongero* varietat de *Torongero* i una creació, *Carnero*, divergent del tradicional i inamobile *Carnisser*. No en podem fer una predicció sobre la seua vitalitat futura perquè pel que es veu un dels propòsits del recull de malnonímia ha estat el de salvaguardar, diríem,

("Malnoms valencians del segle XIX" dins BISO, núm. LIX, 1994) mostren una total coincidència bàsica en la situació apareguda en el nostre recull. Si de cas només constatem les noves creacions degudes als avanços tecnològics i vinculats als seveis públics, i, molt important, les noves creacions innovadores en *-ero* sobre noms d'oficis ja amb una intenció purament malnominadora (només un ofici *el Carnisser* amb 22 anotacions queda lliure de la creació possible *el Carnissero*, tot tenint en compte la situació homonímica d'algun que altre recull: a Dènia, atrobem *el Carnisser/el Carnisser de Xàtiva/ el Carnisser de la Xara* o a Montcada, *el Carnisser/ el Carnisser Xulo*)

la memòria històrica d'una llengua minoritzada, el català més septentrional dins d'un estat centralista com ara el francès. El professor Tirach ens posa en alerta sobre la fi d'una moda

corresponent a un moment històric-cultural de decadència de la malnominació, al menys, tal com la concebim ara i ací front a la globalització que ens assetja. De totes les maneres, creacions com ara *el Cacauero*, *el Fornero* o *el Torongerero* ens mostren com el sufix *-ero* té una gran força expressiva arribant a penetrar dins de l'àmbit més íntim dels parlants.

3.1.1.2. Els “nomarrots” o motarrades del Pallars.⁴³

Una comparança de resultats atrobats en el recull de *nomarrots* o gentilicis col·lectius del Pallars respecte del nostre, ens mostra un predomini relatiu del sufix patrimonial *-ER* (45,65%-21 ocurrencies) seguit de prop per *-AIRE* (36,96%-17 ocurrencies) i, a una distància major, l'ús d'*-ERO* (6,52%-3 ocurrencies). Tan sols es recull el sufix *-à* en dues ocurrencies, *tafetans* (Arcalís) i *eguarans* (Espui). Aquesta situació, a grans trets, els apropa a la situació del recull de la Catalunya Nord.⁴⁴

Com ha estat dit, el sufix *-aire* es mostra més innovador pel fet que es correspon amb les nostres innovacions amb *-ero*, *gallinaire/gallinero*, *formatjaire/formatgero*; per l'existència dels doblats, en clara competència amb solucions amb *-er*, *perdiguers/perdigaires*, *esparrers/esparraires* i *galapaters/galapataires*; i, a diferència de l'ús d'*-er* preferit per a referir-se a activitats tradicionals, *escudellers*, *picapedrers* o *moliners*, el sufix *-aire* és emprat per a les afeccions de clara intenció burleta o pintoresques: *justiciaires*, *ensumaires*, *pesolaires* o *cireraires*.

Pel que fa al sufix *-ero*, tot i ser minoritari, caldria valorar-ne l'ús expressiu que se'n fa pel fet de ser emprat en els gentilicis col·lectius que fan referència a trets caracterials com *embusteros* (Antist), afeccions pintoresques en una terra on es caragols no es tenen en molta consideració, *caragoleros* (Palau) o on s'entreveu una afecció criticable emprat metonímicament, *boteros* (Rialp) solució no recollida en el nostre recull on s'atropa només *boter*.

⁴³ NOMARROTS o MOTARRADES del Pallars:

Aidí- caboters; Aineto-cabrers (CABRERO), orriaires; Anàs-dallaires, corbellaires; Antist-embusteros; Arcalís-tafetans; Baro-aiguaders (=); Biscarri-anglaners 'gla'; Bonestare, campaners (=)/CAMPANERO); Bretui-burlaires; Burgo-pinaters; Caregue-escudellers, llobaters; Cassibrós-picapedrers (=), pica-roquers; Central de Cabdella, la-justiciaires; Erinyà-cireraires; Espui-eguarans; Ginestare-perdiguers, perdigaires; Guingueta, la-moliners (=)/MOLINERO); Llaborre-aveters, artillers (ARTILLERO); Llimiana-cipellaires; Malmercat-cireraires; Manyanet-esparraires, esparrers; Mentui-buigaires; Montcortés-galapataires, galapaters; Montesclado-pesolaires, cireraires; Obeix-gallinaires (GALLINERO); Palau-caragoleros (=); Rialp-boteros (=)/BOTER); Salàs-cebollers (=)CEBERO); Sant Martí de Canals-arcaires; Sant Miquel-caragolers (CARAGOLERO); Siall-teiers; Sorpe-sopers; Surp-ensumaires; Tavascan-formatjaires (FORMATGERO); Unarre-escobers.

RESUM: *-ER*=21 (45,65%); *-ERO*=3 (embustero, caragolero, botero) (6,52%); *-AIRE* =17 (36,96%); *-AIRE/-ER*=3 (perdiguers/perdigaires, esparrers/esparraires, galapaters/ galapataires) (6,52%); *-À*=2 (tafetans, eguarans) (4,35%).

⁴⁴ Els resultats semblen pròxims al recull dels gentilicis pallaresos; caldria, però, puntualitzar que el percentatge d'ús del sufix *-er* és gairebé 12 punts més alta, en detriment del sufix *-aire*; per altra part, el nombre de lexemes amb el sufix *-ero* passa a duplicar-se en sis punts llargs.

D'aquesta anàlisi es desprèn novament l'acarament entre l'ús tradicional del sufix *-er* a grans trets lexicalitzat i els sufixos més innovadors, el patrimonial *-aire* i *-ero* que s'avénen amb el caràcter expressivo-humorístic dels malnoms tal com hem vingut expressant reiteradament.

3.1.2. Situació dels sufixos satèl·lits d'*-er/ -ero*.

Tal com hem anotat més amunt, els sufixos *-er* i *-ero* apleguen prop del 90% de les ocurrències atrobades, la qual cosa deixa a la resta de sufixos formadors de nom d'agent uns valors testimonials tal com expresseu en la taula adjunta, on de més a més exposem els doblats amb la vocal *o* àtona final per tal de copsar-ne si la competència entre ambdós és anàloga a l'atrobada entre *-er* i *-ero*.

Taula IV: Ocurrències de cada sufix.

À	ANO	ANYO	ISTA	ISTE	ISTO	ARI	ÀRIO	É	ENO	ENYO	INO	ESSA
36	17	2	15	13	1	6	7	1	14	1	1	6

3.1.2.1. Abans de valorar-ne els resultats -menys fiables quant menys ocurrències tenen- vegem-ne acarats alguns casos

Taula V: acarament dels sufixos.

-À	-ANO	-À	-ANO
Capellà (2) Algemesí Pinedo	Capellano (3) Algemesí, Puçol, Almassora	Ermità (3) Ulldecona, Castelló, Dénia	Ermitano (1) Almassora Ermitanyo (2) Alboraia, 1849 S.Carles de la Ràpita
Escolà (17) Puçol (2): = / l'= de l'Iglésia Almassora (2) Dénia (3): l'= / l'= del Convent/l'=de les Monges	Escolano (1) Puçol, 'familiar de l'Escolà'	Hortolà (1) Massamagrell	Hortolano (3) Benimàmet, 1786 Emperador, 1824 Almassora
Manyà (5) Montcada, 1814	Manyano (1) Almassora, 'familiar del Manyà'	Sacristà (1)Cullera Sagristà (2) Algemesí, Massarrojos	CAP CORRESPONDÈNCIA
Cristià (3) Beniferri, Burjassot, Massamagrell	Cap correspondència	Cap correspondència	JEHOVANO, EL (1) BENIARBEIG
-É	-ENO	-ARI	-ÀRIO
Cap correspondència	Galeno (2) Benissa Dénia	Ordinari (3) Algemesí, Benissa, Tavernes Blanques	ORDINÀRIOS, ELS (1) Montcada
Cap correspondència	Sereno (11)	Potecari (1)	CAP

-À	-ANO	-À	-ANO
		Massamagrell Potacari (2) Amposta Ulldecona	CORRESPONDÈNCIA A
-ESSA	Altres	Cap correspondència	LAPIDÀRIO (2) MELIANA, MONTCADA
Alcaldessa (2) Amposta Horta de Benimaclet	Cap correspondència	Cap correspondència	TRAMVIÀRIO (1) MASSAMAGRELL Vg. Tramviero
Boticariessa (1) Bétera, 1981	Boticària (1) Albuixec	Cap correspondència	SALINÀRIO (1) Foios
Ministressa, la (1) Ulldecona	Cap correspondència	Cap correspondència	SECRETÀRIO (1) Godella, 1839
Sastressa, la (1) Montcada, 1799	Cap correspondència		
Secretariessa (1) Foios, 1947	Secretària, la (1) Bétera, 2002		

Pel que passa amb els noms amb el sufix genuí -à –es mantenen els més tradicionals amb poca o gens de competència, *Escolà* (17)-*Escolano* (1), *Manyà* (5)-*Manyano* (1), *Cristià* (3)-0 o *Sagristà* (3)-0; però, el sufix -ano guanya en les noves aportacions: *Capellà* (2)-*Capellano* (3), i en les creacions contemporànies com ara *Jehovano* –per metonímia *Butano* per al repartidor de butà–, sense perdre de vista les documentacions històriques d’*Ermítanyo* i *Hortolano*.

De manera semblant els pocs casos en -ari/-àrio es reparteixen segons el caràcter tradicional, *Ordinari*, *Potecari*, o innovador, *Lapidàrio*, *Tramviàrio*, *Secretàrio*. Pel que fa a -eno els dos casos, *Galeno* i *Sereno* –general a tots els reculls, inclosos el de la Catalunya Nord– són de clara empremta castellana sense correspondència amb el genuí -é.

3.1.3. Vitalitat dels gentilicis

En primer lloc mostren una visió de conjunt dels sufixos emprats per tal de copsar-ne llur varietat i productivitat, a la vegada que els agrupem per parelles, el sufix genuí: à, *ari*, *enc*, *er*, *ès*, *í*, *ús*, *eu*, ó acarat amb el sufix amb -o àtona final: *ano*, *àrio*, *ego*, *enco*, *enyo*, *ero*, *o*, *aco*.

Taula VI: Totals i percentatges dels sufixos gentilicis.

-À	26/ 12,40%	-ARI	1 (Canari)	-EC	0
-ANO	41/ 19,25%	-ÀRIO	1 (Canàrio)	-EGO	7 (Manxego (2), Gallego (5))
-AN	2 (Aleman)				
-ENC	22/ 10,23%	-ENY	0	-ER	2 (Santaner, Carrover)
-ENCO	1 (Cabanenco)	-ENYO	9/ 4,23%	-ERO	49/ 23%

-À	26/ 12,40%	-ARI	1 (Canari)	-EC	0
-ÈS	1 (Maltès)	-Í	31/ 14,55%	-(ÚS)	2 (Rus, Andalus)
-O	3 (Taleso, Navarro, Índio)	-INO	5/ 2,35%	-(USS)O	2 (Russo)
-EU	3 (Canareu)	-Ó	2 (Calitjó)	-ACO	2 (Austriaco, Polaco)

Una vegada acotats els sufixos més productius, *-ero* (49), *-ano* (41), *-i* (31), *-à* (26) i *-enc* (22), tractarem de trobar-ne una correlació geogràfica –fins i tot aquesta correlació geogràfica potser vaja unida a la productivitat de malnoms en el camp del gentilicis de cada comarca.

Taula VII: Distribució i percentatges per localitats.

COMARCA	LOCALITAT	%	-ERO	-À	ANO	-Í	-INO	-ENC	ALTRES
El Montsià	Amposta	31,84	1	1	1	1		6	l-er
	Sant Carles de la Ràpita	28,85	2	1	2	5			l-ó l-eu
	Ulldecona	25,62	1	5	3	7		12	l-ó l-eu
La Plana Alta	Castelló	15,96	3	3	1	3	2	1	l-enco
	Almassora	13,89	4	1	5	3		1	l-o
L'Horta Nord	Albuixec	23,08	1	1	2				
	Burjassot	3,96	1		2	1			
	Massarrojos	12,12			3				
	Montcada	9,68		2	1	1			
	Paterna	21,05	3		2				
	Puçol	14,34	3		2	1	1		
	Tavernes B.	12,5		2	4				
	Vinuesa	16,28	4	1	1			1	
	Foios							1	
El Camp de Túria	Bétera	10,34	2		3				
L'Horta Sud	Torrent	18,28	1	2	1	1	1		
La Ribera	Algemesí	7,53	3		2	1			
	Cullera	15,79	2		1	1			l-er
La Costera	La Llosa de Ranes	11,54	2	1					
La Marina	Beniarbeig	25,71	3	2	2	1	1		
	Benissa	9,10	3	1					
	Dénia	17,05	7	1	2	5	1		

El primer que ens crida l'atenció són els trets distintius de les localitats del Montsià que ens assabenta d'un estadi més genuí respecte de la resta del territori valencià que se'ns presenta més empobrit: presenten el sufix *-enc* amb una gran vitalitat, 18 casos, sufix que va desaparèixer a mida que ens desplaçem cap al sud: la Plana Alta amb tres anotacions –tot

tenint en compte *Cabanenco*– i a l’Horta Nord encara s’atrobem dues anotacions més: *Muserenc*, tant a Foios com a Vinalesa; hi atrobem dos sufixos genuïns, -ó / Calig>*Calijó* i -eu /Alcanar>*Canareu*; per altra banda, a més de mantindre amb gran vitalitat el genú -í, 13 casos, la resta de sufixos es mantenen amb un cert equilibri predominant lleument el sufix genú -à, 7 casos, -ano, 6, i -ero, 4; a més de comptar amb un dels estranys exemples d’-er, *Carrover*.

El sufix -ano està generalitzat pràcticament a totes les localitats; es presenta igualat a Amposta (1-1), Beniarbeig (2-2) i Vinalesa (1-1) i avantatja en la resta tret de Castelló (1-3) i Ulldecona (3-5).⁴⁵

Per altra banda, el sufix -ero ha desbancat totalment al genú -er que tan sols el documentem en dos casos: *Carrover* (Amposta), *Santanner* (Cullera); tot i que abasta totes les localitats, globalment es destaca el seu ús més acusat en la Marina: Benissa i Beniarbeig, tres casos cadascuna i Dénia amb set, i més moderat en la Plana Alta, Castelló amb tres casos i Almassora, amb quatre la qual cosa s’avé en la preferència, tret de Beniarbeig, que es té pel nom d’oficis en -ero.⁴⁶ En algunes localitats, la parella -ero i -ano es presenten d’una manera exclusiva: Burjassot, Paterna, Puçol, Bétera o Algemesí. Tot plegat ens mostra con el sistema de la formació de gentilicis ha fet fallida, fins i tot en el domini de la llengua estàndard, l’adjectiu gentilici ha estat substituït per l’anodí sintagma preposicional *de+ topònim*; de vegades, obviant homonímies amb connotacions enutjoses, es prefereix *sóc de Manises* a *sóc Manisser*, dins la malnonímia, *el Manissero*, o *de Tavernes per Taverner*.

Com hem pogut copsar, encara podem trobar entre els gentilicis dos estadis, un més tradicional i ric i variat, el que hem descrit per a la comarca del Montsià sense perdre de vista que aquestes formes, especialment -ero és la que atrobem per a les creacions més recents, *Buderos*, *Caveros* o a partir de topònims, *lo Ravalero*. I un altre que abraça tot el domini del valencià amb un gradual escorament, de nord a sud, cap a les formes -ero i -ano, tret de la permanència del sufix -í que encara és majoritari front a -ino. A més es naturalitzen altres sufixos aliens en principi però dins de l’òrbita de la vocal -ò àtona: -aco, -e go, -enyo i formacions com ara *Russo*, *Taleso* (de Tales) o *Navarro*.

3.1.4. Els noms de pila formats amb els sufixos esmentats

⁴⁵ El sufix -ano que a més dels gentilicis referits a pobles castellanoparlants (8) tant de dins com de fora del País Valencià, abasta 11 gentilicis referits a localitats valencianoparlants, sobreixint el cas de *Lliriano* amb cinc anotacions; tanmateix, es produeixen 8 dobles que ens assabenten de la força que manté -ano. Resulta curiós les dos ocurrences, *el Valenciano* i *Paco lo Valenciano* atrobades a Ulldecona en què creiem veure un reflex en el malnom de com ens caracteritzen lingüísticament des d’Ulldecona: “Se non é vero...”. El sufix genú -à es manté individualment en quatre anotacions, tot i que el gentilici dels habitants de Canet reben a Sagunt el gentilici de *Caneteros*, mentre que a Ulldecona és viu *Canetà*.

⁴⁶ Ens crida l’atenció l’arrelament que ha sofert el sufix -ero a la comarca del Montsià on els sufixos genuïns tenen un gran pes específic. Tan sols anomenar la creació dels gentilicis dels nuclis de població més recents com és el cas d’*els Buderos* –el far de l’illa de Buda fon construït a la darrerria el segle XIX– o *Caverò*, del poble de la Cava nascut al bell mig del delta de l’Ebre fa ben pocs anys.

Aquest és el darrer apartat, després d'haver-hi tractat els noms d'ofici i els gentilicis, on podem copsar la vitalitat i la competència entre els sufixos genuïns *-à /-í* i els foranis *-ano /-ino*. El *corpus* documenta 39 anotacions referides a prenom; 19 ho fan amb *-ano*; 11, amb *-ino*; i tan sols, una en *-à* i 5, en *-í*. Podem adduir de bon començament que el grup dels prenomés és el més pressionat pel castellà per constituir una etiqueta legal vessada en el documents i bandejada del sistema propi. Si a aquest raonament afegim la preferència, com hem pogut copsar-hi, pels sufixos en *-o* àtona tindrem els resultats que més amunt hem anotat.

4. La vocal *-o* àtona final

4.1. Formació d'hipocorístics⁴⁷

El sufix *-o* àtona abraça malnoms creats sobre l'habilitació de substantius comuns,⁴⁸ *Gato*, *Gallo* –pràcticament generals a tots els reculls–; d'adjectius,⁴⁹ *Blanco*, *Dolço*, *el Llargo*, *el Baixo*, *el Rosso* i, especialment, de prenomés⁵⁰ acompanyats d'afèresi de la/es síl·laba/es inicial/s: Baltasar>Tasar+o=*Tasaro* o Sar+o=*Saro*; i, en casos menys nombrosos, de la síl·laba medial: Salvador>Va (d)or+o=*Vaoro*, *Voro* o Saor+o=*Saoro*, *Soro*; de vegades, és

⁴⁷ Per als aspectes diacrònics resulta molt alligador l'article d'Emili Casanova (1995), "Els hipocorístics en *-o* [tipus Manuel>Nelo] en valencià: una interpretació".

No hem d'oblidar-nos que en temptejos fets a Cascante del Rió (Terol) atrobem els hipocorístics *Quino* de *Joaquín* i *Pepo* de *José* –va nàixer el dia de Sant Josep d'ara fa prop de 90 anys–, a l'Algímia d'Almonesir, poble de parla xurra de l'Alt Palància, atrobem *Chimo* de *Joaquín* –però, també *los Chines*, *el tio Quico Matetano*, *el Javielo* de *Javier*.

⁴⁸ Noms comuns: *Poto* 'pot' (Bétera, Sant Carles), *el Saco* (Alcanar-1824, atandadors, Tavernes), *el Gallo* (Dénia, Torrent, Llosa de R., Cullera, Tavernes B., Castelló, Almassora), *lo Gallo* (Ulldecona, Sant Carles), *el Gosso* (Beniarbeig), *el Guixo* (Algemesí, Almassora), *el Poalo* (Algemesí), *el Gato* (Torrent, Alboraià-1850, Cullera, Tavernes B.), *Cuco* (Sant Carles), *Martello* (Castelló), *el Barralo* (Castelló), *el Calaixo* (Castelló), *el Llobo* (Castelló), *Perolo* (atandadors, Almassora), *el Dotoro* ('metge', Almassora).

⁴⁹ Adjectius: *el Baixo* (Bétera), *el Blanco* (Bétera, Dénia, Algemesí, Torrent, Llosa de R., Cullera, atandadors, Benissa, Castelló, Almassora), *el Blanco el Jano* (Almassora), *lo Blanco* (Ulldecona), *el Blanco la Cama/ el Blanco la Parra* (Burjassot), *el Blanco Calamoc* (Tavernes B.), *el Blanco Meliana* (atandadors), *el Blanco el Jan* (Almassora), *el Ti Blanco* (Beniarbeig), *el Llargo* (Bétera, Algemesí, Meliana), *el Primo* (Algemesí), *lo Primo* (Sant Carles), *el Curto* (Castelló), *l'Alto* (Ulldecona), *Mortalo* (Castelló), *el Polido* (Castelló), *el Rosso* (Almassora), *Musicalo* (músic, Almassora).

⁵⁰ Prenoms: *Tomaso* (Bétera, Alcanar-1840), *els Tomasos* (Burjassot); *Andreso* (Dénia), *Juano* (Alcanar-1840, Dénia, atandadors, Ulldecona, Almassora); *el Norato* (Honorat?, Dénia); *el Blaió* (Dénia, atandadors); *Tono el Carreter* (Beniarbeig), *Vicenta la de Tono* (Beniarbeig), *Tono* (Ulldecona); *Nelo* (atandadors, Ulldecona, Almassora), *el Tio Nelo* (Algemesí), *Nela* (Sant Carles, Alboraià); *Voro* (atandadors), *Vadoro* (Ulldecona); *Pepo* (atandadors, Sant Carles, Almassora); *Gasparo* (atandadors); *Ximo* (Ulldecona, Sant Carles), *Ximo Paula* (Burjassot), *Ximo l'Hort* (Castelló), *Ximo de la Rovira* (Alcanar-1840); *el Saro* (Tavernes B., Torrent), *Baltaro* (Benissa, Almassora), *Tasaro* (Sant Carles); *Xoro* (Tavernes B.); *els Gorios* (Gregori?, Tavernes B.); *Alsidro* (Benissa); *Cento lo Carnisser* (Ulldecona), *Xento* (Sant Carles), *Cento el Pansit* (Almassora); *Quelo* (Ulldecona, Almassora), *Quelo-Quelo* (Alboraià); *Lluco* (Sant Carles); *Qualo* (Almassora); *Ramono* (Almassora).

fa difícil distingir els prenom dels cognoms que, alguns d'ells, tenen llur origen en noms de pila i també s'avénen a aquesta formació: Gil > *Gilo el Merdero*, Galan > *El Galano*.⁵¹ La popularització d'aquest procediment ens ha possibilitat l'admissió dins del sistema de formació dels hipocorístics els noms de pila d'origen castellà amb tan sols el recurs de l'afèresi: Jacinto > *Cinto*, Leonardo > *Nardo*, Isidro > *Sidro*, Ignacio > *Nàsio*, Domingo > *Mingo*; o de l'apòcope, Bartolomé > *Bartolo* —on encara podem atrobar una afèresi posterior, *Tolo*, *Tolet*. A més ha possibilitat l'entrada de molts lexemes acabats en -o àtona provinents dels castellà sense que es posen ressorts correctors: *coix/coixo*, *conte/cuento*, *camús/xato*, *borrego*, *curro*, *sapo*, *loco* o *manyó*; i, de manera molt especialment, la naturalització dels sufixos en -o àtona: -ero, -ano, -ino, enyo, -ego.

4.2. La masculinització amb la permuta de -a per -o

A més atroben un gran nombre de malnoms on sufix -o àtona actua com masculinitzador de substantius comuns:⁵² puça > *Puço*, anguila > *Anguilo*, *el Barralo* (Cast), *el Llebro* (Cast.), *el Bolo* (Cast.), *el Cullero* (Cast), *el Formigo* (Cast), *el Gorilo* (Cast), *el Poalo* (Algemesí); adjectius: *Guirro* ('ovella', Cullera), *el Belgo* (Almassora); correlats masculins de llinatges: *el Sapeno* (Sapena, Castelló), *Riero* (Riera, Almassora), Borràs > *Borrassa/Borrasso*; o de noms de pila:⁵³ Pura > *el Puro*, Teresa > *Tereso*, *el Perança* (Algemesí), *el Malaeno* (Algemesí), *el Maleno* (Nàquera, Algimia d'Almonesir), *Rito* (Tavernes B.).

4.3. La feminització

En aquest punt trobaríem l'analogia amb la vocal -a final formadora de femenins, bé de substantius comuns: *la Bigota*, *la Grilla*, *la Peixa* (Algemesí);⁵⁴ de llinatges: Agut > *l'Aguda* (Almassora), Montoliu > *la Montoliua* (Alfara), *l'Abrila* (Cast), *la Blasca*, *la*

⁵¹ Cognoms: *Gilo el Merdero* (atandadors), *Gilo* (Almassora), *Galano* (Castelló), *Gorrisso* (Gòrriz, Castelló), *el Querolo* (Castelló), *el Boixo* (Boix, Almassora), *Comino* (Comins, Almassora), *Borrasso* (Borràs, Almassora), *Corello* (Corell, Almassora), *el Maso* (Mas, Almassora), *Nadalo* (Nadal, Torrent), *el Beltrano* (Almassora).

⁵² Noms comuns: *Panollo* (Bétera), *Cassolos* (Bétera), *Sardino* (Bétera), *Llebro* (Amposta, Castelló), *Peluco* (Amposta), *el Puço* (atandadors, Castelló, Almassora), *lo Puço* (Amposta, Ulldecona, Sant Carles), *el Bolo* (Dénia, Castelló), *Colo* (Amposta), *el Paello* (Torrent), *el Piulo* (Torrent), *el Palomo* (Algemesí, Tavernes B., Alboraià), *Caseto* (Torrent), *Gallino* (Llosa de R., Almassora), *Formigo* (Cullera, Castelló), *Guatlo* (atandadors, Burjassot, Castelló), *Coletto* ('planter de cols'/Benissa, Castelló), *Botigueto* (Ulldecona), *lo Puto* (Ulldecona), *lo Modisto* (sant Carles), *el Rato* (Castelló), *el Sabato* (Castelló), *el Tàpio* (Castelló), *el Flauto* (Castelló), *el Goril·lo* (Castelló), *el Grugo* ('oruga'/Castelló), *el Marraixo* (Castelló), *el Pataco* (Castelló), *l'Anguilo* (Almassora), *l'Aspirino* (Almassora), *el Bato* (Almassora), *el Figoto* (Almassora), *Ganyeto* ('ganyeta'/Almassora), *Petxugo* (Almassora), *el Sardino* (Almassora). A la Catalunya Nord: *Tortillo* (Sant Cebrià); *Lloco* (Serdinyà).

⁵³ Prenoms: *Carloto* (Bétera), *Marto* (Bétera), *Malaeno* (Algemesí), *Maleno* (Ulldecona, Sant Carles, Nàquera, Castelló), *el Perança* (Algemesí, Alboraià), *los Esperanços* (Ulldecona), *Conxo* (Algemesí), *el Floro* (Algemesí), *Catalino* (atandadors), *Rito* (Tavernes B.), *lo Rito* (Sant Carles), *el Puro* (Almassora).

⁵⁴ Noms comuns: *la Grilla* (Bétera, Tavernes B.), *Militara* (Bétera), *la Peixa* (Algemesí), *la Sastra* (Algemesí), *la Galla* (Cullera), *Ullota* (atandadors), *la Padra* (atandadors), *Monya* (Benissa), *la Manyana* (Sant Carles), *Potra* (Castelló), *la Collona* (Almassora), *la Codonya* (Almassora), *Ginolla* (Almassora), *Manolla* (Almassora), *la Marida* (Almassora), *Perola* (Almassora).

Xambona, la Guarnera (tots tres d'Algemesí);⁵⁵ o de prenom: *la Tona, la Macària* (Algemesí), *la Ricarda* (Sant Carles), *la Fidela* (Sant Carles).

5. Tancament

Hem de considerar la malnonímia i els recursos lingüístics emprats un termòmetre de la vitalitat de la nostra llengua, si més no, del registre popular? És evident que la malnonímia usa, i abusa, diríem, de certes troballes – *-ero, -i, -o, -às/-asso, -rro/-rr-* – i bandeja d'altres de més genuïnes però lexicalitzades, improductives, en definitiva. També la busca d'expressivitat irònic-humorística dóna peu al recurs de l'exotisme i a l'expressió intensiva mitjançant els préstecs d'altres llengües i, especialment, del castellà, un efecte del contacte de llengües que es remunta al moment de la refundació del nostre territori; tendències comdemnables en els manuals de correcció però que en el camp de la malnonímia es veuen sense cap fre.⁵⁶

6. Agraïments

Cap a la meitat dels anys setanta es publicava en Vinalesa una d'aqueixes revistes ciclostilades anomenada *El Greixero*; en una d'aquelles –citem de memòria perquè nostra mare en una de les seues neteges ens les va llançar al fem junt a la col·lecció de la cartellera *Turia*– aparegué en la secció de cultura popular un petit recull de malnoms de Vinalesa, on, a més, l'autor presentava uns interrogants sobre la interpretació lèxica. Vaig contestar en una carta raonant els possibles dubtes i afegint alguns exemples de la malnonímia tavernera; tancava la carta una breu reflexió sobre el paper dels malnoms i afegia que si qualsevol preguntés per Joan Ramon Crespo no li sabrien donar raó alguna, si no afegia *Bandurrieta* o el nebot del *Xirivellano*. La carta fon publicada al mes següent i, la sorpresa era minsa, com que no anava signada, la van atribuir al darrer motejat: Joan Ramon Crespo. Hagueren de passar vint anys per a que en 1995 repreneués el recull dels malnoms o “noms bords” –així són anomenats a Tavernes Blanques–; i ho vam fer seguint punt per punt la “bíblia dels malnoms” del professor Enric Moreu-Rey i n'estic ben satisfet del resultat del recull i de la

⁵⁵ Cognoms: *Palopa* (Palop, Bétera), *Monsoliua* (Monsoliu, Bétera), *Montoliua* (Almassora), *la Blasca* (Algemesí), *la Borrassa* (Borràs, Algemesí, Almassora), *Matxina* (Matxi, Algemesí), *la Xambona* (Xambó, Algemesí), *la Ripolla* (Ripoll, Algemesí), *la Sunyera* (Súnyer, Algemesí), *Borrulla* (Borrull, Cullera), *la Campa* (Camps, Ulldecona), *l'Ortissa* (Ortiz, Ulldecona), *la Munyossa* (Muñoz, Sant Carles), *la Betina* (Betí, Vinalesa), *Carbonella* (Carbonell, Vinalesa), *l'Abrila* (Abril, Castelló), *Ponsa* (Pons, Almassora), *Castella* (Castell, Almassora), *Sansana* (Sansano, Almassora), *la Conda* (Conde, Almassora), *Monsona* (Monsó, Almassora).

⁵⁶ És curiós com aquest recurs expressiu es va posar en pràctica en els sainets i cançons humorístiques des de mitjans del segle XIX; recordeu, si més no, la de *Micalet Garsia* que arribà a ser enregistrada pel grup de Joan Monleon, *Els Pavesos: Micalet Garsia, xic treballador!* fue a l'ayuntamiento, faena pidió/ i per la influència d'un concejal/ adquirió la plaça de monicipal// Y estando de guàrdia en un carreró/ per culpa d'un xutxo tingué una qüestió/ i a l'amo del xutxo, a l'amo del gos/ li aventà una xufa que el tirà de tò... ; segueix tenint plena vigència pel que podem jutjar en veure els programes humorístics de la TV3, *Plats Bruts, Jet Lag, La Cosa Nostra* i fillols, on s'inclouen paraules i expressions foranes que caracteritzen els personatges: *joder* del David Güell, *vieja* i *Marujito* de l'Emma, i inclusive personatges fan els parlaments en català farcits de castellanismes, *el Sebas*, o en un castellà esguitat de catalanismes, com ara *el Palomino*.

feliç coneixença de l'obra del fundador de la Societat d'Onomàstica i del seu butlletí. Valguen aquestes quatre ratlles com la meua petita aportació al seu homenatge pòstum.

Bibliografia⁵⁷

- BRUGUERA, Jordi (2001): "Sufixos fòssils del català" dins *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XLII, 2001, p. 333-372.
- CASANOVA, Emili (1995): "Els hipocorístics en -o [tipus Manuel > Nelo] en valencià: una interpretació" dins *BISO*, LXII, p. 28-36.
- DUARTE, Carles i Àlex ALSINA (1986): *Gramàtica Històrica del Català: Morfologia*, Barcelona, Curial.
- FABRA, Pompeu (1979[1a ed. 1956]): *Gramàtica Catalana*, Barcelona, Teide.
- GAYANO LLUCH, Rafael (1942): *Aucologia valenciana. Estudios folklóricos*, València, Centre de Cultura Valenciana.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim (1994): "Malnoms valencians del segle XIX" dins *BISO*, núm. LIX, p. 199-226.
- MOLL, Francesc de Borja (1991[1a ed. 1952]): *Gramàtica Històrica Catalana*, València, Universitat de València.
- MOREU-REY, Enric (1981): *Renoms, Motius, Malnoms i Noms de Casa*, Barcelona, Millà.
- TIRACH ALVENTOSA, Pasqual (2001): *Les surnoms catalans*, Canet (Rosselló), Trabucaire.
- VENY, Joan (1982): *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca, Moll.

⁵⁷ Per a la bibliografia del corpus malnonímic consulteu la nota 1a.